PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 30 (176) - joi 25 iulie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

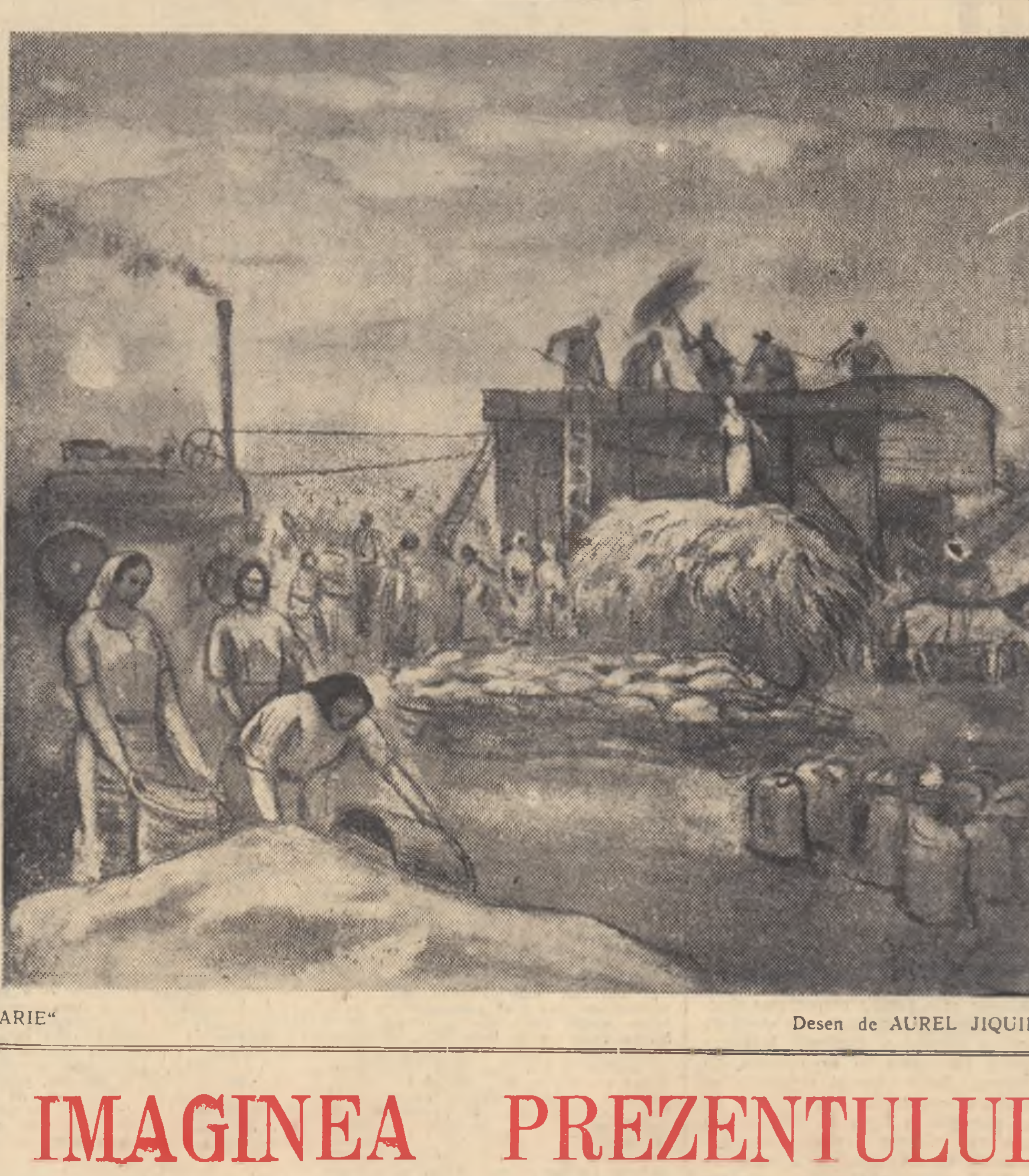

„ARIE" — Desen de AUREL JIQUIDI

IMAGINEA PREZENTULUI

CERINȚA unei literaturi axată pe actualitate, ca o necesitate acută a epocii noastre, nu este nouă și nu trebuiește văzută ca un dat exclusiv al esteticii marxiste. Spiritele progresiste au înțeles dintotdeauna însemnătatea temporalului pentru opera de artă și adeziunea lor a fost necondiționat oferită prezentului istoric. Un mare artist al actualității epocii sale și care a extras din prezentul său istoric filonul de aur al artei, este Balzac. Dacă faci abstracție de pasiunea autorului „Comediei Umane" pentru prezent și pentru social, Balzac devine o ficțiune. Pentru el, viața este croită din stofa temporalității[1]). Ca expresie autentică a vieții, personajul literar trebuie să fie materializarea timpului istoric, dar nu nedeterminat, ci văzut sub specia prezentului. In celebra prefață din 1842 la „Comedia Umană", el își mărturisește admirația pentru acele „personaje a căror existență devine mai lungă, mai autentică decît aceea a generațiilor din mijlocul cărora au apărut" și se referă la figuri uriașe ale literaturii ca: Daphnis și Chloe, Roland, Panurge, Don Quijote, Manon Lescaut, Robinson Crusoe, Werther, Adolphe, Ivanhoe, Manfred etc. etc. Fiorul artei este dăruit în acest caz de retrospecția timpului. Panurge sau Manfred ne ajută să reconstituim epoci dispărute. Desprinși de clipa fugară, navigăm dintr-odată în imensitatea timpului. Balzac, covîrșit de sentimentul unei astfel de posibilități, îl numește pe Cuvier: „cel mai mare poet al secolului nostru". Omul de știință a lucrat cu tainica magie a poeziei, atunci cînd: „a reconstituit lumi întregi din cîteva oase străvechi, a reclădit... cetăți din cîțiva dinți... a regăsit hoarde de giganți în piciorul unui mamut". („Pielea de sagri"). Dar „abisul nemărginit al trecutului" poate fi fermecător numai atunci cînd este filtrat prin clipa prezentă. Desprinderea de prezent are, pentru Balzac, semnificația unei catastrofe: «Smulși din prezent, rămînem ca morți, pînă cînd valetul intră să ne spună: „Doamna contesă a răspuns că așteaptă pe domnul"». Ironia finală nu face decît să sublinieze mai pregnant ideea fundamentală. In această privință Balzac este categoric. Un personaj literar nu are viabilitate decît atunci cînd este „o mare imagine a prezentului". Ideea merită să fie reținută pentru justețea ei axiomatică. Parafrazînd dedicația lui Rousseau la „Nouvelle Héloise", Balzac va scrie în dedicația „Țăranilor" săi: „Studiez mersul epocii mele și public această lucrare".

Prin urmare, studierea operei lui Balzac pentru rezolvarea problemei atît de acute a reflectării în literatură a timpului prezent, mi se pare capitală. Nu trebuie să urmărim în Balzac un model exclusiv și nu trebuie să ne reîntoarcem la Balzac, dar cred că este absolut necesar să ne amintim cîteva propoziții inteligente ale acestui mare creator realist și subtil analist al complexei problematici literare.

Izvorul creației balzaciene este timpul și omul și, aș adăuga, refuzul categoric al abstracției, al absolutizării. Este în opera lui Balzac și în considerațiile lui asupra artei, o enormă doză de gîndire dialectică. Absolutul este o himeră, sfîrșitul mișcării neîncetate dăunătoare artei și cercetării științifice. Balthazar Claes, Gambara, meșterul Frenhofer sau Louis Lambert, se distrug în căutarea absolutului și distrug în același timp enormele lor posibilități creatoare. Creația înseamnă surprinderea dezvoltării a ceea ce nu este finit, a ceea ce poate progresa. De aceea la Balzac timpul este istorie, iar omul este societate. In ciuda afirmațiilor contrarii, putem susține ideea că opera lui Balzac, în ceea ce are dominant ca valoare, este pătrunsă de optimism filozofic. „Cred în progresul omului asupra lui însuși" — scrie el în prefața la „Comedia Umană". „Aceia cari vor să vadă la mine intenția de a considera omul ca o creațiune finită, se înșeală deci amarnic". Numai insul absolut este o creatură finită, fără geneză, și fără moarte, în felul îngerilor sau al demonilor (vezi „Serafita"). In raport cu societatea, omul devine o făptură perfectibilă. „Omul nu este nici bun, nici rău — scrie Balzac în aceeași atît de importantă prefață — el se naște cu instincte și cu aptitudini; societatea departe de a-l deprava, cum a pretins Rousseau, îl perfecționează, îl face mai bun; dar interesul îi dezvoltă și pornirile rele".

Nu pot trece peste această propoziție care mi se pare fundamentală pentru arta realistă. Arta, avînd ca obiect primordial omul, rezultă dintr-un antagonism între consensul social (care asigură perfectibilitatea umană, progresul istoriei) și interesul individual sau de grup (care frînează mișcarea). Fără antagonism nu există mișcare înainte, nu există însă nici artă. „Antagonismul necesar tuturor operelor frumoase..." va spune Balzac, în „Massimilla Doni", nuvelă pe care el o scrie pentru a explica cele mai intime procedee ale artei.

Antagonismul real nu poate însă fi surprins decît prin studiul atent al naturii sociale. Este cunoscut respectul enorm pe care Balzac îl avea pentru natură, în general, pe care o considera superioară artei. Natura socială îi mărește în mod considerabil acest respect pentru că este „o natură în natură" („Modeste Mignon"). Societatea diversifică exemplarul uman pînă la a-l face de nerecunoscut, de la o ipostază la alta. Pe Balzac îl pasionează infinitele posibilități de transformare ale omului social. „Societatea nu face ea oare din om, după mediile în care se desfășoară activitatea acestuia, tot atîția oameni diferiți cîte varietăți există în zoologie? Diferențele între un soldat, un muncitor, un administrator, un avocat, un trîndav, un savant, un om de stat, un negustor, un marinar, un poet, un sărac, un preot sînt, deși cu mult mai greu de surprins, tot atît de considerabile ca și acelea care stabilesc distincția dintre lup, leu, măgar, cerb, rechin, focă, oaie. Au existat deci și vor exista întotdeauna specii sociale, după cum există specii zoologice. Dacă Buffon a făcut o operă magnifică încercînd să reprezinte într-o carte ansamblul zoologiei, nu ar trebui făcută o asemenea operă și pentru societate?" (Prefață la „Comedia Umană").

„Comedia Umană" nu pornește deci de la Dante, ci de la Buffon. Ea este o „Istorie naturală" a societății lui Balzac, a epocii sale, bazată pe „studii": de moravuri, politice, militare, filozofice etc. etc.

Balzac este îngrozit de ideea că epoca sa, dacă nu va fi surprinsă în imagini literare viabile, va trăi numai în acele „seci și respingătoare nomenclaturi de fapte numite istorii". Din această cauză, practic, epoci îndepărtate ca aceea a Egiptului, Persiei, Greciei sau Romei antice, au rămas definitiv pierdute. Oricît le-am recrea astăzi literar și oricît de fidelă ar fi reconstituirea istorică, operația rămîne artificială, pentru că din asemenea opere de ficțiune lipsește suflul actualității, al prezentului autentic al epocii respective.

Dilema hamletiană se exprimă astfel la Balzac: „cum să faci interesantă drama cu trei sau patru mii de personaje pe care o prezintă societatea?" In parte, soluția o află la Walter Scott care reconstituie însă trecutul. Tehnica lui Scott, impregnată cu suflul prezentului, dă naștere „sistemului balzacian".

Ce anume trebuie pentru ca prezentul să trăiască în mod intens în opera de artă, să rămînă ca prezent în cel mai îndepărtat viitor al timpului, să fie înzestrat cu viabilitate, cu nemurire? Pentru aceasta nu ajunge pictura fidelă a tipologiei umane, nici relatarea dramelor vieții intime, reconstituirea arheologică a mobilierului social, nomenclatura profesiunilor sau înregistrarea binelui și răului. Toate acestea sînt absolut necesare, dar nu oferă încă grandoarea artei adevărate.

Perfecțiunea artei presupune o idee certă: „surprinderea sensului ascuns în această imensă adunătură de figuri, pasiuni, evenimente". Trebuiește deci o idee concluzivă într-un fel (nu o concluzie, în sens literal) care să fie „rațiunea mișcării" întregii societăți.

Arta este prin urmare existență intensă, în imagini, a unor idei fundamentale, a unor esențe, a unor sensuri ale vieții sociale. Ideea oferă artei capacitatea transfigurării realității, arta fiind interpretare și nu copie a naturii. Romancierul nu este un istoric care studiază fenomene și extrage legi. Pornind de la prezent, el este un creator de viitor. „Istoria nu are drept lege, ca romanul, de a tinde către frumosul ideal. Istoria este sau ar trebui să fie ceea ce a fost, în timp ce romanul trebuie să fie lumea mai bună".

Și cititorul nu trebuie să fie surprins dacă într-o astfel de formulare află preocupări esențiale și pentru literatura timpului nostru. De aceea Balzac trebuiește studiat.

Ion Vitner

1) „...le temps est la grande étoffe dont la vie est faite, dit-on..." (scrisoare către d-na Hanska din 1835) in „Oeuvres complètes" ed. Houssiaux, vol. XX, p. 221.

In pag. 2 :

Dezbaterea Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 28 iunie — 3 iulie 1957, în organizația de bază P.M.R. a scriitorilor din București

SENTIMENTALISMUL SATIRICULUI

Desigur, Caragiale! Dar cîte exemple nu se pot da! Un scriitor mai sentimental ca Dickens găsești doar printre romantici, un visător prodigios ca Gogol doar printre utopiști. Exemple clasice demonstrează că satira este într-o anumită măsură produsul unei sensibilități acute care, din pudoare, circulă în travesti. Cei care nu pot plînge în piața publică pentru durerile lor sau ale omenirii, au inventat satira. Lui Chateaubriand i se părea că inima omenească e o liră căreia îi lipsesc unele coarde și de aceea, credea el, sîntem nevoiți să redăm chiar și accentele de bucurie pe tonul consacrat suspinelor. Dar sînt și artiști care nu trezesc de pe această liră coardele tristeții și care-și cîntă inclusiv amărăciunea pe tonul consacrat veseliei. Aceștia sînt satiricii, sentimentalii deghizați, care dezvăluie în toate tragediile partea comică, de teamă să nu-și trădeze „slăbiciunea" de a suferi și de a plînge, — ca femeile. (S-a și observat de altfel că talentele satirice printre femei sînt extrem de rare.) Căci satiricul e în primul rînd un om jignit în calitatea sa de om și care se răzbună acoperind de ridicol obiectul suferinței sale. De aceea autorul care rîde fără să sufere nici nu este un autor satiric.

Am amintit aceste lucruri pe care toată lumea le cunoaște pentru că în ultimul timp au apărut multe schițe, foiletoane și chiar nuvele și romane satirice care pun și mai ascuțit întrebarea: unde sfîrșește satira și unde începe calomnia la adresa societății noastre? La această întrebare este ori prea ușor, ori prea greu de răspuns. Ușor ar fi așa: satira sfîrșește acolo unde autorul încetează să sufere din pricina relelor de care-și bate joc și pe care le prezintă drept o stare generală permanentă și fatală a orînduirii noastre sociale (ceea ce este deplin justificat atunci cînd satira vizează orînduirea capitalistă); greu ar fi de răspuns prin analiza unor lucrări satirice, deoarece, după cum se știe, teoria poate fi una, iar practicile mai multe. Deocamdată ne vom referi la cîteva lucrări recent apărute, în care violența satirică este evident urmarea miniei pe care a trezit-o în respectivii autori persistența unor moravuri burgheze în societatea noastră.

Teodor Mazilu, recunoscut ca autor satiric, nu e greu de observat, e și el un sentimental. Îi plac „primele iubiri" pure, candide, soții care se căsătoresc din dragoste, oamenii cu sensibilitate, oamenii care gîndesc, oamenii care nu se tem de adevăr. Cum am aflat aceste preferințe ale lui Teodor Mazilu? Observind cît îi urăște și cît îi disprețuiește pe oamenii care nu au șira spinării, pe cei care practică un optimism facil ca să nu-și distrugă șubreda mulțumire, pe cei care se căsătoresc pentru leafa nevestei, pe cei care terfelesc romantica, neprețuita „prima iubire". Negarea acestora afirmă dragostea autorului pentru cei dintîi.

Oameni și autori sentimentali se găsesc cu prisosință. Am citit, de pildă, în volumașul lui V. Sebastian, „Talanga fermecată", aceste rînduri patetice, prin care autorul indignat de comportarea unei mame vitrege i se adresează direct: „La plimbări te gîndeai dumneata, Maria Stroie, în clipele cînd copilul se zbătea sub ploaia de lovituri? Unde era sufletul dumitale de femeie și mamă, atunci cînd, sub ochii dumitale, floarea sufletului unui copil — floarea cea mai de preț din lume — se ofilea, lipsită de căldură și de lumină?" Nu știm unde era sufletul de femeie și mamă al Mariei Stroie în timp ce „floarea sufletului" unui copil se ofilea, dar al nostru este la locul său, nu s-a mișcat nici cu o centimă în urma acestei pasionate apostrofări. Și sentimentalismul autorului nu cred să găsească mulți adepți. Iată însă o femeie care se întoarce acasă într-o sîmbătă seara, obosită și supărată. Cineva a jignit-o. Ea ar vrea să-i împărtășească necazul ei soțului. Dar acesta, ca să nu-și strice seara, ca să poată merge la cinematograf și la o halbă cu bere, se silește mereu să inventeze ceva, ca să împiedice confesiunea nevestei. Eforturile soțului de a evita necazurile soției sale sînt hazlii, fondul schiței este însă trist. Iar Teodor Mazilu, acoperind cu ridicol personajul, relatează de fapt cu durere lipsa de înțelegere de care se izbește femeia. („Ai stricat toată seara"). Nu se poate să nu fii mișcat, deși autorul nu i-a vorbit atît de patetic de „floarea sufletului" acestei femei care se „ofilea" într-un cămin nefericit.

Optimistul care trece cu vederea și cu bună știință peste ciorba necomestibilă de la cantină, ca și peste infidelitatea nevestei, numai ca să nu-și piardă buna dispoziție, este de asemenea un personaj ridicol și întristător în același timp. Cînd toate merg exact pe dos, un singur zîmbet fals îl face să vadă iarăși viața în toată splendoarea ei. Iar autorul, care zîmbește trist, comentează: „Cum el e băiat econom, zîmbetul ăsta fals o să-i ajungă pînă la adînci bătrînețe..." („Douăzeci și patru de ore din viața unui optimist")

Soții Spălățelu sînt treziți la ora 12 noaptea, ora misterelor, de un vizitator ciudat care în numele lui Romeo și al Julietei, eternii îndrăgostiți, a venit să-l aresteze pe Nicolae Spălățelu pentru delictul de a nu-și iubi nevasta. Atmosfera, ca și personajul care are o îndeletnicire curioasă de „colportor de vești tragice" („Deschid o ușă și spun: „Soțul dumneavoastră nu vă iubește". Trec mai departe, deschid o altă ușă: „Soția dumneavoastră nu-vă iubește") ne transpun în plin romantism. Dar acest romantism este dublat sau mai curînd, am spune, este silit să circule incognito de scriitorul care dă întîmplării o patină satirică. La Tribunalul Onoarei unde este judecat Spălățelu, problema dragostei, a sincerității în viața conjugală este dezbătută cu o rară delicatețe și cu sfîntă indignare împotriva compromisurilor. Spălățelu, soțul ipocrit care aduce primii ghiocei nevestei deși n-o iubește, soțul care s-a căsătorit nu din dragoste pentru femeia pe care a luat-o, ci pentru apartamentul și pentru leafa ei, tresare revoltat de amestecul ciudatului tribunal: „Cu viața personală fac ce vreau... N-are voie nimeni să se amestece. La serviciu nu întîrzii... Îmi îndeplinesc planul... La ședințe iau cuvîntul. Nu înțeleg ce se întîmplă aici... E o înscenare". Dar tribunalul închipuit (în care conștiința tulbure a lui Spălățelu

Georgeta Horodincă

(Continuare în pag. 4)

Dintr-un itinerar iugoslav

Festivalurile de vară de la Dubrovnic

IMPRESIILE de călătorie au neapărată nevoie de răgazul unor lente sedimentări, ca și vinul de viță nobilă, care numai printr-o îndelungă decantare cu îndelunga contribuție a timpului restituie în cupa de cleștar tot ce natura și solul au depus în boabele strugurilor pîrguiți pe îndelete în soare, pînă la brumele toamnelor. Substanță, transparență, parfum, irizări... Și tot ce reprezintă în fond autenticitatea și unicitatea unei particularități locale.

Altminteri toate notele de voiaj se reduc doar la rapide și epidermice reportaje de-o clipă care n-au pătruns în esența realității și o bagatelizează.

Chiar dacă se bucură uneori de faimă provizorie. Chiar dacă surprind, desigur, nu o dată elemente pitorești și ademenitoare. Chiar dacă rămîn citate în tomuri de antologie.

Dar cu ce preț?

Substituind prea adesea reliefului, volumului și elementelor de profunzime, culoarea nedescompusă de spectrul solar. Adică înșelînd prea adesea ochii lectorului după cum ochii autorului s-au lăsat amăgiți, de aparențe, de capriciile luminii, de reacții cu totul subiective și temperamentale, de tot ce este nesigur și efemer în noi.

Iată de ce socot o datorie a conștiinței scriitoricești să îngădui timpului a conlucra el, pentru limpezirea și organizarea vertiginoaselor impresii recoltate în cele trei săptămîni de călătorie în Iugoslavia, de la Belgrad la Zagreb, de la pădurile și lacurile Croației la Lubliana și la lacurile Sloveniei încrustate ca ochii de smarald și de peruzea în orbitele din văgăunele munților, și de-acolo, la defileurile dintre stîncile calcaroase ale luptelor partizane de rezistență pînă la țărmul Adriaticei, cu atîtea denumiri de rezonanță istorică și romantică: de două ori milenarul Split, Spalata, cu palatul lui Dioclețian, sau cu bijuteria arhitectonică a Dubrovnicului, vechea Raguză a evului mediu, ale cărei semețe metereze au rămas impregnate de cimentul indestructibil al atîtor suveniruri! Și oamenii —

Cezar Petrescu

(Continuare în pag. 4)

Scenă din „Iphigenie in Tauris" de Goethe, jucată la Dubrovnic în cadrul Festivalurilor de vară

Şesul nu este monoton

Note dintr-un raion cooperativizat

Am umblat șapte zile prin raionul Fetești, singurul din regiunea Constanța situat în plin Bărăgan.

Călătoria mea s-a desfășurat sub semnul a două evenimente. Unul din ele, de sezon — campania secerișului — se vădea prin zorul neostoit al combinelor și secerătorilor pe lanurile vaste de grîu și orz. Celălalt, mai profund, — de esență istorică — l-am descifrat mai întîi în peisaj, ca apoi să-l descopăr în conștiințe. In primăvara acestui an, raionul Fetești a fost integral cooperativizat și, ori unde mergeam, eram izbit de aparițiile colosale: cîmpii întregi numai de grîu, dealuri de porumb verde închis, zone fără capăt de floarea-soarelui, cu mii de corole galbene, ca niște aștri luminători pe un cer imens de clorofilă.

Priveliștea grandioasă e oglinda omului de aici. Un sentiment al vastității a cuprins conștiințele. In colectivist, brigadier, ori președinte de colectivă nu mai recunoști pe țăranul de ieri, limitat între patru răzoare, care muncea cu ziua pe moșiile lui Pană, Bentoiu, Lahovari, Calimachi, prințesa Elisabeta, stăpîni, pe vremuri, peste baltă și cîmpie. Peisajul nou, în care el muncește, dobîndit prin revoluție socialistă, reflectă vastitatea preocupărilor lui actuale.

Lupta pentru supremația argumentelor

Am poposit mai întîi în comuna Făcăeni. Localitatea, situată în partea de nord a raionului, pe malul Borcii, cumulează atît avantajele Bărăganului cît și ale bălții. Aici, din totdeauna, omul a fost agricultor și pescar. Ca agricultor — deci om al șesului — el a posedat cel puțin o căruță cu doi cai, fără de care nu și-ar fi putut cultiva ogorul, depărtat la 10—15 km. de sat. Ca pescar avea barcă și vîrșe. Apa bogată în pește, terenul inundabil dincolo de Borcea, cu crînguri de sălcii, cu iarbă grasă, bună pentru hrănit vite și porci, — sursă de înavuțire ușoară — l-au atras întotdeauna spre aventură. Un năvod aruncat într-o noapte, fără știrea pîndarilor, îi procura cîștig de-o lună. Aici, pescarul era, de fapt, braconier.

Munca de cooperativizare a comunei s-a lovit de două argumente decisive: „Nu intru în colectivă fiindcă nu mă-ndur de caii mei" — zicea agricultorul. Nici eu nu mă-nscriu, fiindcă n-am să pot pescui" — adăuga pescarul.

Astăzi comuna este cu desăvîrșire cooperativizată. Meritul este al celor două mănunchiuri de oameni temerari care, acum opt ani de zile, au fondat gospodăriile colective „Progresul" și „23 August". Mai ales aceasta din urmă a obținut rezultate edificatoare, servind șovăielnicilor contraargumente palpabile, cu neputință de răsturnat.

Iubitorilor de cai li s-a răspuns cu fapte: „Cine se îngrijește mai bine de cai, voi sau colectiva? Caii voștri mănîncă iarna paie și ies în primăvară slabi și cu păr lung pe ei, ca niște dihănii, pe cînd caii noștri consumă grăunțe și ies frumoși, năpîrliți, cu pielea lucioasă, ca dați cu peria".

Pescarilor li s-a demonstrat că în colectiv se poate pescui mai mult, mai ușor, mai bine. Gospodăria a înființat o brigadă pescărească, a procurat bărci, năvoade, haine de protecție, cizme de cauciuc. „O să aveți mai mult pește decît atunci cînd pescuiați pe furiș, toamna în frig, uzi pînă la piele, riscînd de fiecare dată să vă-mbolnăviți".

M-am interesat care a fost ultimul „individual" din comună — omul care a așteptat opt ani ca să se lămurească. N-am putut să-l găsesc. Fiindcă — oricît ar părea de paradoxal — ultimul nehotărît, Tase Chirilă, a fost cam al douăzecilea din coadă, la prezentarea cererilor. Omul acesta, gospodar cu vază, avea cuvînt greu în fața a o seamă de rude, prieteni și vecini. In clipa cînd s-a hotărît și a spus într-o adunare: „Fraților, eu mă-nscriu la-ntovărășire!", ceilalți s-au prezentat singuri cu cererile, fără să-i mai roage cineva. Care din toți poate fi considerat atunci ultimul înscris?

Tractoare și fîntîni arteziene

Am străbătut pe înserat comuna Făcăeni, lungă de cîțiva kilometri, în șareta colectivei. La celălalt capăt mă aștepta o surpriză. Case albe, frumoase, dispuse simetric, luminate orbitor, cu electricitate. Era sediul S.M.T.-ului din Făcăeni — un colț de oraș feeric, zvîrlit în plin Bărăgan, pe malul Borcii.

Stațiunea a răsărit aici dintr-un cîmp viran, ca pădurea din peria lui Făt-Frumos. Istoricul ei este un adevărat roman. Acum cinci ani, în toiul iernii lui 1952, Alexandru Stanciu, actualul director, pe atunci brigadier de tractoriști din Arad, a fost trimis de partid, după ce a urmat o școală specială, ca să preia conducerea S.M.T.-ului din Făcăeni. Dar ceea ce în hîrtii se numea „S.M.T.", consta de fapt, din zece hectare de izlaz, un proces-verbal, cîteva case vechi, părăginite, și de aici încolo imensitatea Bărăganului. Tractoarele stăteau iarna în cîmp, sub șoproane. Tractoriștii veniți de aiurea, lăsau tractorul în brazdă cînd le venea bine și plecau în lume. Șapte luni de zile, directorul n-a primit salariu. In sat, cîte unii îl priveau cu dușmănie. De două ori, în timpul nopții, ființe necunoscute l-au pîndit ca să-l bată. Șase mecanici-șefi și cinci ingineri

Vasile Nicorovici

(Continuare în pag. 4)

CĂRȚI NOI

KOVÁCS GYÖRGY: „Buchetul"

AUTORUL romanului Cu ghiarele și cu dinții a surprins în noul său volum un moment dramatic din viața țărănimii ardelene în perioada vremelnicei ocupații horthyste care a urmat dictatului de la Viena. Conflictul pleacă de la un sîngeros incident local, pentru a se extinde ulterior, angrenînd întreaga populație, cei doi poli fiind reprezentați de forțele represive ale regimului fascist și de cîteva figuri de luptători pentru libertatea poporului. Pentru că romînul Vasile Năznanu poartă la pălărie, după o veche tradiție a tinerimii maghiare, buchetul tinerilor care au recrutat, Tar Pișta consideră gestul drept o ofensă, fapt pentru care își ucide consăteanul. De aici o seamă întreagă de frămîntări și drame care zguduie din temelii viața sătucului unde viețuiesc deopotrivă romîni și unguri.

In afara crimei care marchează brutal prologul, romanul nu are situații decisive, împrejurări în care eroii să fie puși în situația unor ciocniri directe. Teroarea fascismului este însă permanent sensibilă. Brutalitatea opresiunii rezidă și în aparența calmă a vieții care-și urmează mai departe cursul. Kovács György știe să marcheze aceasta în episoadele unor întîlniri întîmplătoare pe ulițele satului. Toháti, plutonierul de jandarmi, imbecilizat și animalic, își plimbă din cînd în cînd privirile injectate asupra acelor romîni sau maghiari care se împotrivesc șovinismului ațîțat de oficialitate; de după fiecare colț se zăresc siluetele oamenilor săi cu penele de cocoș la pălărie. Sînt scene întregi în care oamenii tac aproape tot timpul, împietriți, în care romancierul aude doar scrîșnetul zăpezii pe drum sau arareori șuierul jalnic al vîntului, momente în care tăcerea tinde să se prelungească la nesfîrșit. Senzația unei asemenea tăceri capătă deodată materializarea unei invizibile închisori dintre zidurile căreia nimeni nu mai poate ieși. Intr-adevăr, cine ar îndrăzni să-și ridice glasul împotriva persecuțiilor naționaliste, a șovinismului sălbatic întreținut de imrediști? Impresia generală este întregită de dialogurile monosilabice ale oamenilor, de privirile care se feresc să se întîlnească, de pru-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

ION GHEORGHE: „Pîine și sare"

Din numeroasele episoade ale unei acțiuni complicate, Ion Gheorghe a încercat să ridice o construcție epică solidă. Tînărul scriitor avea de selectat faptele cele mai dramatice din materialul extrem de bogat pus la îndemînă de viața unui sat din Bărăgan aflat în ajunul colectivizării. Il pîndea, astfel, o primejdie: era foarte lesne să se lase împins spre grandilocvență sau spre accentuarea unor trăsături crude, scoase la iveală de ceasurile necruțătoare prezentate în roman, de înspăimîntătoarele dezlănțuiri ale unor forțe latente. Ion Gheorghe a căutat să trateze în culoarea inocentă a școlii olandeze fapte care într-o pastă bogată ar fi creat tablouri de groază, stricînd echilibrul romanului. Semnificativă este, în această direcție, crima lui Ihale, narată succint, fără ca prin aceasta să fi pierdut ceva din tragismul ei. La aceasta contribuie și formula pe care a ales-o scriitorul: romanul în versuri. Poetul

Dan Grigorescu

(Continuare în pag. 4)

In pag. 5 :

Discuții despre reflectarea actualității în literatură. Semnează: ***Eugen Barbu și Titus Popovici***

Dezbaterea Rezoluţiei Plenarei C. C. al P.M.R. din 28 iunie—3 iulie 1957, în organizaţia de bază P. M. R. a scriitorilor din Bucureşti

In zilele de 15 şi 16 iulie a.c. s-a ţinut la sediul Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o adunare generală a organizaţiei de bază P.M.R. a scriitorilor din Bucureşti, avînd la ordinea de zi dezbaterea Rezoluţiei Plenarei C.C. al P.M.R. din 28 iunie—3 iulie 1957. In cuvîntările lor, scriitorii membri de partid şi-au exprimat deplina adeziune la Rezoluţia Plenarei C.C., precum şi hotărîrea fermă de a aduce o cît mai substanţială contribuţie la îndeplinirea sarcinilor trasate de plenară. Toţi vorbitorii au înfierat cu indignare acţiunile antipartinice, cu caracter fracţionist, ale tov. Iosif Chişinevschi şi Miron Constantinescu, relieifînd totodată înţelepciunea şi fermitatea cu care a procedat conducerea partidului cînd a sugrumat în faşă orice încercări de a atenta la unitatea partidului. Lupta pentru continua întărire a unităţii partidului — a spus tov. **Scarlat Calimachi** — este unul din principiile fundamentale ale oricărui partid marxist-leninist. Urmînd învăţătura leninistă, partidul nostru s-a întărit întotdeauna apărîndu-şi unitatea, şi pe această bază a repurtat cele mai mari succese. Aşa a fost în 1931 la Congresul al V-lea, cînd a fost lichidat fracţionismul, aşa a fost în 1952, cînd, datorită vigilenţei şi înţelepciunii conducerii, a fost demascat şi înlăturat grupul deviatorilor de dreapta V. Luca — Ana Pauker. Cu atît mai mare este vina tovarăşilor Chişinevschi şi M. Constantinescu, care au încercat din nou să ştirbească unitatea partidului prin intrigile lor fracţioniste.

Infierînd cu hotărîre asemenea practici, nedemne de nişte tovarăşi cărora partidul le-a încredinţat munci de mare răspundere, tov. **A. G. Vaida** a evocat, povestind lucruri văzute recent pe teren, încrederea de care se bucură politica partidului în rîndurile oamenilor muncii. In timp ce muncitorii, ţăranii muncitori, intelectualii legaţi de popor îşi exprimă bucuria pentru realizările însemnate obţinute de partid — datorită conducerii sale leniniste — în îndeplinirea sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R., tov. I. Chişinevschi şi M. Constantinescu nu s-au dat în lături de a ponegri activitatea partidului, negînd succesele sale, pentru a-şi putea atinge nişte scopuri meschine cu caracter politicianist.

Tov. **Ioszef Melius** a subliniat succesele dobîndite de partid în strîngerea legăturilor cu masele, arătînd importanţa acestei realizări mai ales în lumina evenimentelor din Ungaria. Şi la noi reacţiunea a visat răfuieli — a spus vorbitorul — şi la noi întocmea „liste negre", dar la noi aşa ceva nu s-a putut întîmpla, nu se poate întîmpla, datorită legăturii strînse a partidului cu masele.

Despre înţelepciunea cu care a procedat conducerea partidului, sugrumînd orice abatere de la principiile leniniste ale vieţii de partid, a vorbit şi tov. **Maria Banuş**. Ea a citat cazuri concrete pentru a arăta cum deviatorii de dreapta căutau să lovească în cadrele vechi de bază ale partidului. Conducerea leninistă a partidului a apărat cu fermitate aceste cadre.

Mai mulţi tovarăşi au scos în evidenţă seriozitatea şi simţul de răspundere de care a dat dovadă C.C. al P.M.R. în organizarea dezbaterilor în jurul documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. Conducerea partidului nostru a ştiut să orienteze în aşa fel dezbaterea documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. — a arătat tov. **Aurel Lambrino** —, încît prin discutarea acestor hotărîri oamenii muncii din ţara noastră, călăuziţi de partid, să se poată folosi la maximum de roadele învăţăturii marxist-leniniste vii, creatoare.

Tov. **Aurel Baranga** a subliniat că învăţămintele tragice ale evenimentelor din Ungaria din octombrie 1956 reliefează şi mai puternic justeţea orientării conducerii P.M.R. Vorbitorul a adăugat că scriitorii s-au putut convinge de justeţea orientării partidului şi prin proprie experienţă, cu prilejul dezbaterii documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. în adunarea activului de partid al raionului Stalin. Ieşirea antipartinică şi calomnioasă a lui Al. Jar, care a fost demascată cu acest prilej, a constituit un exemplu elocvent al ţinutei pe care ar fi avut-o dezbaterile dacă partidul nu s-ar fi opus cu fermitate tendinţelor liberaliste, mic-burgheze, revanşarde. Demascînd atitudinea antipartinică a lui Jar, conducerea partidului a dat un mare ajutor literaturii. Tov. **Dan Deşliu** a luat poziţie împotriva practicilor antipartinice ale tov. I. Chişinevschi şi M. Constantinescu. El s-a referit şi la greutăţile proprii în creaţie. In continuare, vorbitorul a scos în evidenţă faptul că în ultimul timp a crescut pericolul liberalismului în viaţa literară. El a cerut organizaţiei de bază ca, fără să slăbească lupta împotriva dogmatismului, să ia măsurile cuvenite pentru combaterea tendinţelor liberaliste şi revizioniste.

Relevînd importanţa Rezoluţiei, tov. **Ion Vitner** a subliniat valoarea primei părţi a acestui document în care sînt arătate succesele reale, serioase, ale construcţiei socialismului în ţara noastră, succese ale muncii partidului. In lumina acestor succese — a spus vorbitorul — apare cu atît mai gravă activitatea fracţionistă, antipartinică, a tov. I. Chişinevschi şi Miron Constantinescu. Este clar pentru oricine că fără piedicile ridicate de către deviatorii de dreapta Ana Pauker — V. Luca şi fără continuarea unora din practicile lor antipartinice de către tovarăşii criticaţi în Rezoluţie, realizările construcţiei socialismului în ţara noastră ar fi fost cu mult mai numeroase.

Tov. Ion Vitner a analizat în continuare cîteva fenomene ale vieţii culturale în care s-a reflectat manifestarea dăunătoare a spiritului bucher, dogmatic. Revoluţia culturală a fost întrucîtva stînjenită în domeniul învăţămîntului, al filozofiei, iar în domeniul literaturii a dăunat mult obiceiul prost de a se exagera meritele unor scriitori în detrimentul altora.

In încheiere, vorbitorul a arătat că este îndatorat partidului atît pentru lămurirea naturii propriilor sale greşeli făcute cu prilejul adunării activului de partid al raionului Stalin în mai 1956, cît şi pentru ajutorul moral pe care personal l-a primit din acel moment şi pînă astăzi.

Despre efectele dăunătoare pe care le-au avut metodele greşite de muncă, dogmatismul şi bucherismul pe care le-au promovat tovarăşii I. Chişinevschi şi M. Constantinescu, precum şi despre învăţămintele preţioase pe care scriitorii trebuie să le extragă din dezvăluirea acestor greşeli de către conducerea partidului, au vorbit mai mulţi tovarăşi.

Tov. **Eugen Frunză** a calificat drept demagogie şi politicianism unele atitudini nepnincipiale ale tovarăşilor I. Chişinevschi şi M. Constantinescu, subliniind cît rău au făcut aceste atitudini literaturii şi unor scriitori. Tov. **Mihai Novicov** s-a referit în special la efectele atitudinilor dogmatice în critica literară. Tocmai dogmatismul şi cultul personalităţii au făcut ca adesea cercetarea serioasă şi competentă la obiect să fie înlocuită cu absolutizarea unor gusturi personale. Vorbitorul a subliniat în continuare că sarcina combaterii dogmatismului rămîne tot atît de actuală în împrejurările cînd se manifestă în viaţa literară şi unele tendinţe liberaliste. Aceste tendinţe au fost încurajate în oarecare măsură de faptul că scriitorii comunişti n-au luat în suficientă măsură asupra lor sarcina combaterii dogmatismului, lăsînd-o adesea în seama unor oameni nepregătiţi care au încercat să submineze sub acest pretext pînă şi principiile de bază ale esteticii marxist-leniniste, insinuînd că tot ce s-a realizat în critica noastră pînă în 1953 e „dogmatic". Tocmai pentru a combate cu eficienţă asemenea tendinţe nihilisto-liberaliste, noi trebuie să dezvăluim cu fermitate, cu temeinicie şi în spirit autocritic, toate greşelile dogmatice comise în trecut şi să combatem încercările de reînviere a practicilor dogmatice, a sectarismului şi subiectivismului în viaţa literară.

Dar concomitent cu aceasta — a arătat în continuare vorbitorul — este de datoria scriitorilor să se încadreze cît mai activ în lupta împotriva revizionismului de orice fel. In viaţa literară, aceasta înseamnă a combate cu hotărîre tendinţele liberaliste şi orice atitudini împăciuitoriste faţă de liberalism.

In aceeaşi ordine de idei, tov. **Ov. S. Crohmălniceanu** a combătut greşeala pe care o fac unii considerînd dogmatismul şi liberalismul ca „doi poli" ai vieţii literare. Rezoluţia Plenarei C.C. din 28 iunie—3 iulie — a arătat vorbitorul — ne ajută să vedem cum dogmatismul şi liberalismul se împletesc dăunînd muncii noastre, cînd se produc devieri de la linia leninistă, abateri oportuniste, tendinţe fracţioniste etc. Combaterea dogmatismului e o acţiune absolut necesară în viaţa noastră literară, dar ea va fi eficientă şi utilă numai în măsura în care se va face înlăuntrul marxismului, pentru apărarea marxismului. Dimpotrivă, orice acţiune aşa-zisă „antidogmatică", atunci cînd se face în afara marxismului, fără grijă pentru apărarea principiilor sale fundamentale, duce cu necesitate la liberalism, lasă porţi deschise ideologiei burgheze, diversiunilor de tot felul, după cum s-a văzut de pildă în cadrul discuţiilor despre spiritul modern. Tov. Ov. S. Crohmălniceanu a mai reliefat justeţea liniei partidului în atragerea intelectualilor de formaţie veche, subliniind că în această direcţie se cere principialitate.

Mai mulţi vorbitori s-au ocupat în cuvîntările lor de învăţămintele pe care trebuie să le extragă din Rezoluţia dezbătută, pentru a-şi întări propria sa activitate, organizaţia de bază a scriitorilor bucureşteni.

Tov. **Aurel Mihale** a arătat că succesele dobîndite în întărirea vieţii de partid, în consolidarea democraţiei socialiste, în economie şi cultură, în ultimii ani şi cu deosebire după Congresul al II-lea al P.M.R., s-au reflectat şi în literatură. Aceasta s-a văzut în primul rînd cu prilejul Congresului scriitorilor din iunie 1956. Frontul pe care-l fac scriitorii de toate generaţiile în jurul partidului e unit şi puternic. Dar mai persistă unele lipsuri. Viaţa organizaţiei de partid nu este încă suficient legată de problemele creaţiei literare. Literatura noastră fiind chemată să joace un rol de seamă în formarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii, sarcina aceasta nu va putea fi dusă la îndeplinire pînă la capăt, dacă nu vom intensifica munca de educaţie comunistă a scriitorilor. Aici organizaţia de bază poate şi trebuie să joace un rol de seamă. Despre necesitatea luării unor măsuri concrete, în vederea întăririi vieţii interne de partid, au mai vorbit tov. **Ştefan Tita, Tudor Mihail** şi alţii. Tov. **Al. I. Ştefănescu** a atras atenţia asupra faptului că spiritul de grup n-a fost definitiv lichidat în viaţa scriitorilor; pentru înfrîngerea lui e nevoie ca organizaţia de partid să acţioneze energic, ceea ce nu e posibil fără întărirea vieţii interne de partid.

In mod larg s-a ocupat de această problemă tov. **Mihai Beniuc**. Sub conducerea partidului, literatura noastră a obţinut succese remarcabile, datoria noastră este să le înmulţim, — a spus vorbitorul. Pentru aceasta trebuie să veghem cu tărie la respectarea normelor leniniste ale vieţii de partid în organizaţie, la întărirea spiritului partinic în munca Uniunii Scriitorilor. Rezoluţia Plenarei C.C. din 28 iunie — 3 iulie 1957 ne arată cu claritate că în partid nu pot exista două categorii de membri — unii pentru care disciplina de partid să fie obligatorie şi alţii îndreptăţiţi a nu i se supune. Acest lucru e pe deplin valabil şi pentru scriitori, oricare ar fi meritele lor pe tărîmul creaţiei. Tov. Mihai Beniuc a criticat cu ascuţime pe acei tovarăşi care manifestă dispreţ boieresc faţă de disciplina de partid sau organizaţia de partid, pe acei membri ai biroului Uniunii Scriitorilor care nu participă activ şi constructiv la activitatea organului în care au fost aleşi, precum şi pe acei tovarăşi din conducerea unor redacţii de reviste sau edituri care nu se poartă tovărăşeşte cu unii scriitori şi nu s-au dezbărat încă de diferite practici neprincipiale.

In continuare, tov. Mihai Beniuc a reliefat rolul literaturii în lupta pentru triumful ideologiei socialiste. Oprindu-se asupra atenţiei ce trebuie acordată educaţiei patriotice a oamenilor muncii, vorbitorul a subliniat că aici contribuţia scriitorilor poate şi trebuie să fie foarte mare. Oamenii muncii aşteaptă din partea scriitorilor lucrări de înalt nivel artistic, care să scoată în valoare frumuseţea patriei noastre, trecutul glorios de luptă şi virtuţile poporului, lucrări care să cultive în oameni mîndria îndreptăţită pentru realizările lor de astăzi. Orice lucrare literară nouă trebuie să fie o şcoală a patriotismului. Totodată, patriotismul zilelor noastre — a adăugat tov. Mihai Beniuc — este, prin excelenţă, un patriotism socialist, organic legat de internaţionalismul proletar, de dragostea pentru U.R.S.S., coloana vertebrală a comunismului. Dragostea pentru U.R.S.S. este astăzi piatra de încercare a marxismului. Literatura noastră este chemată să militeze şi mai activ pentru solidaritatea popoarelor din familia socialistă, pentru demascarea ideologiei imperialiste, pentru pace, împotriva aţîţătorilor la război. Vorbitorul a subliniat, în încheiere, marea răspundere pe care o au scriitorii în opera de educaţie patriotică a tineretului.

In legătură cu prezenţa activă a literaturii în lupta pentru construirea socialismului, au vorbit mai mulţi scriitori.

Referindu-se la rolul pe care poate şi trebuie să-l joace literatura în ridicarea nivelului propagandei de partid, tov. **V. Em. Galan** a analizat diferite aspecte ale prezenţei scriitorului în actualitate. El a scos în relief necesitatea combaterii tendinţelor estetizante şi a încercărilor de a minimaliza importanţa deosebită pe care o are, pentru progresul literaturii, legătura directă a scriitorului cu viaţa contemporană. Tov. V. Em. Galan a subliniat că adevărata literatură realist-socialistă nu se poate dezvolta decît în strînsă legătură cu realitatea socialistă, scriitorul intervenind activ în viaţă, nu doar pentru a constata că într-un loc sau altul ceva nu merge bine, ci pentru a ajuta prin creaţia sa la rezolvarea problemelor esenţiale ale construcţiei socialiste. „Este relativ uşor în zilele noastre — a spus în continuare vorbitorul — să fii scriitor bun, este ceva mai greu să fii comunist bun, dar lucrul cel mai greu şi totodată cel mai important este şi să fii un scriitor comunist bun".

In cuvîntul său, tov. **V. Mîndra** s-a ocupat de învăţămintele pe care le-a extras din Rezoluţia Plenarei C C din 28 iunie — 3 iulie pentru munca la „Gazeta literară". Vorbitorul s-a oprit, în primul rînd, asupra datoriei pe care o are „Gazeta literară" de a apăra cu o combativitate sporită linia şi ideologia partidului în problemele literaturii. Aceasta presupune o vie discuţie literară. Revista a pornit recent o atare discuţie pe tema „scriitorul şi actualitatea", discuţie care însă n-a căpătat pînă acum vioiciunea necesară. Unii tovarăşi au interpretat greşit, ca o renunţare la polemică, luarea de atitudine împotriva invectivelor şi a răfuielilor neprincipiale. Or, nici o discuţie literară nu se poate duce decît prin înfruntare de păreri diferite, evident pe baza concepţiilor marxist-leniniste. Scriitorii membri de partid ar trebui să dea exemplu în această direcţie.

In altă ordine de idei, tov. V. Mîndra a spus că practica muncii de la „Gazeta literară" confirmă întru totul cele arătate în Rezoluţie privitor la relaţiile cu intelectualii de formaţie veche, relaţii în care „trebuie combătute atît manifestările de stîngism cît şi unele tendinţe de tîrîre în coada unor păreri şi concepţii greşite".

Au mai luat parte la discuţii, făcînd aprecieri şi propuneri în legătură cu munca organizaţiei de bază şi viaţa literară în general, tovarăşii **Liviu Bratoloveanu, Sergiu Milorian, Corin Grossu.**

In cuvîntul său, tov. **Marcel Breslaşu**, secretar al organizaţiei de bază P.M.R. a scriitorilor din Bucureşti, a relevat unanimitatea cu care organizaţia şi-a însuşit Rezoluţia Plenarei C.C., a înfierat acţiunile antipartinice, cu caracter fracţionist, ale tov. I. Chişinevschi şi M. Constantinescu şi şi-a exprimat hotărîrea de a lupta pentru traducerea în viaţă a hotărîrilor Plenarei. In faţa noastră — a arătat vorbitorul — stă sarcina importantă a întăririi vieţii interne de partid şi a ridicării muncii ideologice, atît în organizaţie cît şi în Uniunea Scriitorilor, în redacţiile şi secţiile ei. In lupta pentru o literatură combativă, pătrunsă de spirit de partid, strîns legată de lupta poporului constructor de viaţă nouă, scriitorii membri de partid trebuie să fie în primele rînduri. Aşa se cuvine să răspundem la grija şi ajutorul permanent pe care-l dă conducerea partidului literaturii şi scriitorilor.

In încheierea dezbaterilor, a luat cuvîntul tovarăşa **Constanţa Crăciun**, membru în C.C. al P.M.R.

La propunerea mai multor tovarăşi participanţi la discuţii, adunarea generală a organizaţiei de bază P.M.R. a scriitorilor din Bucureşti a adoptat în unanimitate o moţiune către C.C al Partidului, în care se exprimă deplina adeziune a scriitorilor comunişti la Rezoluţia Plenarei din 28 iunie-3 iulie precum şi **„hotărîrea fermă de a lupta pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrilor elaborate de Plenară".**

„Exprimîndu-şi admiraţie faţă de fermitatea şi principialitatea conducerii partidului — se arată în moţiune — organizaţia de bază a scriitorilor bucureşteni îşi exprimă totodată profunda indignare faţă de activitatea antipartinică, fracţionistă a tovarăşilor I. Chişinevschi şi Miron Constantinescu, care nu s-au dat în lături să ponegrească partidul şi linia partidului şi să atenteze — prin acţiunile lor — la unitatea partidului".

Subliniind succesele obţinute sub conducerea partidului în toate sectoarele construcţiei culturale şi mai ales în literatură, moţiunea cuprinde totodată hotărîrea organizaţiei de bază de a extrage din Rezoluţia Plenarei toate învăţămintele pentru propria sa muncă, pentru continua întărire a unităţii şi disciplinei în rîndurile sale, pentru respectarea strictă a normelor comuniste ale vieţii de partid, precum şi pentru **„întărirea muncii ideologice în organizaţie, în Uniunea Scriitorilor şi redacţiile ei. Scriitorii comunişti vor trebui să dea exemplu în lupta hotărîtă pentru lichidarea tuturor urmărilor dogmatismului, sectarismului şi a subiectivismului, pentru zădărnicirea oricăror tendinţe de a reînvia asemenea practici dăunătoare, cît şi pentru combaterea revizionismului, militînd cu fermitate împotriva oricăror încercări — ori de unde ar veni ele — de a pune sub îndoială principiile fundamentale ale concepţiei noastre despre creaţie şi mai ales principiul partinităţii comuniste. In apărarea realismului socialist şi continua lui îmbogăţire, membrii de partid vor trebui să fie cît mai activi, antrenînd prin exemplul lor întreaga masă a scriitorilor".**

Moţiunea insistă în continuare asupra datoriei organizaţiei de bază de a acorda în viitor atenţie principală problemelor concrete ale creaţiei, luptei pentru triumful ideologiei socialiste, pentru educarea tineretului în spiritul patriotismului şi al frăţiei între popoare. **„Dar pentru a obţine acest lucru — se precizează în moţiune — scriitorii vor trebui să se lege mai strîns de viaţă, să intervină mai activ în rezolvarea problemelor concrete ale practicii şi construcţiei socialiste, să fie mai combativi în apărarea regimului nostru faţă de atacurile pe care le îndreaptă împotriva lui denigratorii şi defăimătorii dinăuntru şi dinafară".**

In încheiere, moţiunea cuprinde angajamentul scriitorilor comunişti de a lupta pentru o literatură actuală, combativă, factor activ în construirea socialismului. **„Strîns uniţi în jurul conducerii partidului, adînc devotaţi poporului şi cauzei socialismului, scriitorii membri ai P.M.R. vor face tot posibilul pentru ca epoca noastră de ridicare istorică a vieţii poporului să fie oglindită la nivelul corespunzător în literatură".**

VASILE BABOIE — *„Culesul grîului"*

Răsfoind revistele

„Scrisul bănăţean", nr. 6

TINEREŢE

E cuvîntul care fixează mai bine spiritul de care sînt pătrunse cele mai multe poezii publicate în revistă. Remarca este foarte însemnată, deoarece alături de actualul repertoriu elegiac al multor poeţi, mai ales tineri, nu lipsiţi de talent, dar lipsiţi de autenticitatea şi fiorul vîrstei, aceste acorduri optimiste sună şi recalcitrant şi liniştitor, căci sînt, în sfîrşit, afirmări ale tinereţii. Tonul îl dă, surprinzător, un poet... bătrîn, Victor Eftimiu, care cheamă (la timp!) pe tînărul poet să-şi exprime nereţinut vitalitatea („Poete, lasă inima să-şi ţipe / In voie clocotul adînc de viaţă") şi dărnicia creatoare („Cu cît ai dat, cu-atît comoara-ţi creşte"). Sonetul „Adolescenţă" este un tablou al vîrstei de vis şi îndrăzneli, al prospeţimii şi impetuozităţii: „Adolescenţă. Viaţa care bate / Vertiginos în proaspete artere. / Azur. Imensităţi de finistere, / Peisaje noi, necontenit schimbate".

MAI IMPORTANT...

Am putea descoperi cîteva imagini echivoce, cîteva inversiuni topice, cum mai obişnuiesc să descopere unii critici, şi am lichida prezentarea. Dar cînd un pom rodeşte abundent este ridicol să filozofezi pesimist pe marginea cîtorva fructe mîncate de viermi.

Mai important decît o presupusă greşeală de ortografie, este — credem — faptul că Al. Jebeleanu scrie o poezie în care palpită încrederea în viaţă şi în rodnicia artei sale. Tristeţea caişilor care, înfiorînd primii, au plătit acest pionierat cu preţul fiorilor ucişi de ger, poetul o dizolvă în propriu-i optimism, de rezonanţe beniuciene. Ar vrea şi el, poetul, să înfiinţeze primul: „Şi nu mă tem că florile-or să-mi cadă / Îmbrăţişate roze de zăpadă / Că-n mine sînt [illegible] atîta floare / Ce-mi da-o-n primăvara viitoare!".

Da, mai important decît „[illegible]" [illegible], cu care se încearcă o „nouă" metodă critică, este faptul că un poet, pe care pana gramaticului încă nu l-a ajuns, îşi cîntă bucuria de a fi depăşit tristeţile şi nu tristeţea de a fi uitat bucuriile, cîntă ploaia roditoare de pîine şi nu ninsoarea roditoare de splină, ca alţii. E vorba de poeziile „Bucurii, [illegible]" şi „[illegible]" semnate [illegible], un nume de care n-am auzit, dar de care, pare-se, vom mai auzi. Citim din prima poezie: „Bucuriile nu pot fi tăcute, / inima le strigă-n azur / precum ciocîrliile urcă-n zboruri cîntate / tot mai spre cer şi mai pur. / Numai durerile se culbăresc, ca jaru-n cenuşă / şi focul din noi arde mocnit, / miraţi, peste ani, ascultăm cum pe-a inimii uşă / cade zăvorul de vremi chinuit... / ...] Bucuriile cîntă ca zurgălăii pe pîrtii de nea / chemîndu-ne-n zbor tot mai înalt şi rotat; / acuma ştiu de ce inima mea / mai mult a tăcut decît a cîntat..." Triumful asupra tăcerii, — tăcerea simbolizînd tristeţea — e marcat de însăşi această poezie care se vrea hotarul trecutelor tristeţi. Citam din a doua poezie: „Drumuri spre sate fug cu noroaie, / văzduhul toarce mereu fire de ploaie, / fîneţele leorcăie şi trec abătute cirezi, / dar rîd, proaspăt, cucuruzele verzi... / Plouă de ieri, plouă cruciş, / să crească, bogat, un nou măciniş..." Deocamdată atît. Adică ceea ce este mai important.

IMPROVIZAŢII

Materialele de critică literară din n-rul 6 al revistei „Scrisul bănăţean" ne dezamăgesc. Aşa cum sînt alcătuite rubricile, avem certa impresie că ne aflăm în faţa unei improvizaţii realizată în mare grabă. Nici un material care să discute problemele literaturii noastre actuale, nici un studiu sau un articol consistent. Studiul „Goethe şi etica timpului nostru" de Victor Iancu repetă lucruri îndeobşte cunoscute şi nu reuşeşte să aducă vreun element nou în elucidarea problemei interesante de la care porneşte.

Cronica literară de Lucian Jucu, stufoasă, cu multe exagerări, preţiozităţi şi locuri comune. Observaţii interesante cuprinde partea a treia a articolului „Probleme de stil în romanul lui Nicoară Potcoavă" de G. I. Tohăneanu.

O menţiune specială ar merita totuşi recenziile: se prezintă patru lucrări originale, deşi unele din ele cu destul de mare întîrziere. Recenzenţii se dovedesc atenţi şi se străduiesc să elimine din prezentările lor banalităţile. Rezultatele sînt uneori bune, deşi avem impresia că de multe ori autorii scurtelor recenzii se feresc să ia o atitudine mai răspicat critică faţă de lucrări nu tocmai izbutite. (Aşa se întîmplă cu recenzia lui M. Cerbu „La umbra pămîntului" de Nicolae Mărgeanu, care este socotită „o carte interesantă", iar scriitorul „sensibil la viaţa contemporană, pe care o observă cu ascuţime şi o oglindeşte veridic în lucrările sale"). Supărătoare sînt uneori încercările unor recenzenţi de a teoretiza. Ne trezim cu fraze de felul acesteia: „Nuvela te solicită, te cîştigă la lectură, ceea ce trebuie de altfel să realizeze în primul rînd orice operă literară. In afară, bineînţeles, de mesajul de idei care dacă nu este îmbrăcat într-o formă artistică, nu-şi atinge scopul" (Ilie Măduţă).

Concluzia: mai mult interes pentru problemele literaturii actuale, care nu poate fi suplinit prin cîteva recenzii, mai multă pasiune şi o mai mare diversitate în cadrul rubricilor de critică literară. Rutina şi monotonia pîndesc paginile acestei reviste. Trebuie aflate soluţii noi de înviorare.

Cronicar

Cronica literară

DOINA SĂLĂJAN: „Confidenţe"

In ultimii ani, numele Doinei Sălăjan deşi, din păcate, cu destulă zgîrcenie poposit în paginile publicaţiilor literare, s-a impus atenţiei unanime. Dar prima adunare în volum a poeziilor Doinei Sălăjan constituie, încă, o revelaţie şi pentru aceia care, cu mai multă sau mai puţină condescendenţă, au salutat în ea răsăritul unui poet remarcabil. „Confidenţe" nu mai reprezintă o carte de debut promiţător. Tînăra, foarte tînăra poetă ne apare pe treapta unei precoce maturizări artistice, cu o personalitate puternică şi complexă, care-şi pune pecetea pe versuri.

Doina Sălăjan este un temperament liric intens, care îşi trăieşte cu maximă densitate psihologică viaţa, aplecată asupra ei şi sorbind-o cu insaţietate, dulce sau amară cum ar fi ea, dar niciodată fluidă, uşoară şi egală ca apa. Poeta preface în cîntec neîntrerupt această hrană esenţială a sufletului său, dar cîntecul este greu de întrebări, chemări, aşteptări şi hotărîri; uneori confidenţa lirică e gravă împărtăşanie şi cîntecul ei tînăr şi pătimaş insistă necruţător asupra atitudinilor cruciale, confruntîndu-le cu aspiraţiile supreme şi judecîndu-le.

Capacitatea înalt artistică a unui asemenea cîntec, forţa sa de a reflecta veridic o realitate fundamentală, constă în posibilitatea individualităţii creatoare de a vorbi, la o supremă intensitate şi cu glasul său propriu, unic, în numele unei părţi reprezentative a societăţii. Doina Sălăjan nu pare să aibă o fire comună — şi dacă ar avea-o cîntecul ei s-ar scurge fără să sape albie — dar în receptaculul sensibilităţii ei vibrează, particularizat şi amplificat, ceva din viaţa tineretului epocii noastre, cu copilăria apăsată de război şi cu adolescenţa eliberată, constructiv neliniştită şi căutătoare, declanşată în avînturi, crescută, etic în spiritul unei autentice şi profunde educaţii comuniste.

Doina Sălăjan îşi trăieşte lucid şi dens vîrsta. Poezia ei e poezia unei fete care trece de la adolescenţă la tinereţea coaptă, care îşi descoperă şi-şi sondează evenimentele vîrstei. Poezia Doinei Sălăjan nu se trage din poezia înfiorată de senzaţia maturităţii fizice, dar cîntarea vîrstei fecioreInice, pe pragul împlinirii, conştiente de noile chemări, nădejdi şi temeri, nu poate să nu evoce titlul primului volum al Mariei Banuş, scris la aceeaşi vîrstă. Universul Doinei Sălăjan este şi el o „ţară a fetelor", sub viziunea propriei sale firi şi mentalităţi în bună măsură concret determinate social, istoric, educativ. Sigura personalitate poetică e atestată prin forţa cu care se impune această nouă „ţară a fetelor", acest univers al poetei care nu de mult se apleca tulburată asupra celor 20 de ani ai săi. Poeta îşi revendică filiaţia artistică din Magda Isanos, căreia îi închină un mişcător ciclu de poezii care constituie în acelaşi timp o mărturisire intimă şi un început de „ars poetica". In orice caz, există o afinitate afectivă, care stabileşte o anumită feminitate proprie deopotrivă regretatei poete de altădată şi tinerei noastre poete de azi. Prin excelenţă feminină, poezia Doinei Sălăjan nu poate fi analizată ignorîndu-se tocmai feminitatea ei proprie, care se opune atît senzualităţii exhibate cît şi sentimentalismului romanţios.

Poezia Doinei Sălăjan se bazează pe introspecţie; trăirea psihică înglobează totul şi transformă totul: evenimentul exterior, fizic, social, e convertit în valoare psihică şi fiinţează, poetic, numai ca atare. Dacă aş căuta sentimentul predominant al poeziei pe care o discutăm aş spune că este acela al unei sete de viaţă — o sete niciodată pe deplin satisfăcută pentru că fiecare sorbitură, lacomă şi epuizantă, cere alta, nouă, mai departe, mai deplin nutritivă.

„Mereu dorind", titlul unei poezii este simbolic pentru întreaga poezie, cu precizarea că această sete a poetei, resimţită cu intensitate senzuală, este cu prioritate spirituală. Poeta aspiră spre cunoaşterea exhaustivă a vieţii epocii sale pe care vrea parcă s-o absoarbă în sine, trăind tot ce viaţa noastră poate oferi vîrstei sale, inteligenţei, gîndirii şi afectivităţii sale. Poeta cere vieţii să o ducă „pe cît mai multe poteci"; dorul ei: „să plec, să zbor prin ţară, prin locuri neştiute să colind"; ea doreşte „să bea paharul tot", pentru „ca-n viaţă întreagă să mă pot topi"

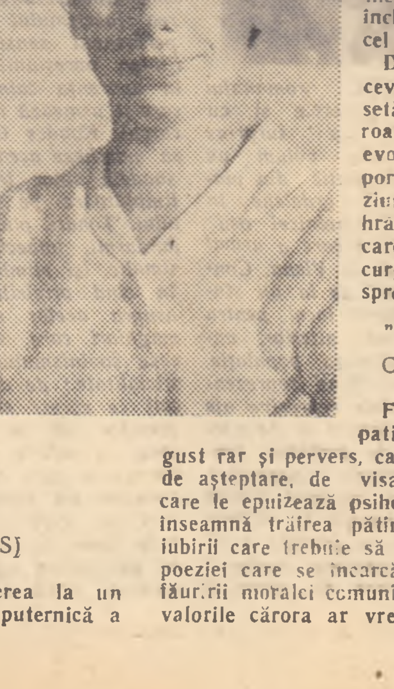

Căutarea esenţială constă în încercarea de a diviza timpul curgător pe parcele, de a-l opri mereu pentru a trăi deplin fiecare clipă, de a nu se lăsa dusă pe deasupra vieţii, în goană. Poeta nu iubeşte trecerea rapidă a trenului peste cîmpuri şi prin păduri, ci oprirea în gări, popasul, cînd viaţa apare sub formele ei concrete şi diferenţiate, cînd totul există în adevăr, palpabil, conturat, intens, cînd, deci, „cîntecul capătă formă şi glas":

„Tot ce-am văzut, e-aproape şi viu,
Minunile toate în mine se-nscriu".
(POPAS)

In această căutare nu numai satisfacerea la un moment dat e urmărită, ci însăşi trăirea puternică a aşteptării. Anotimpul chemat este vara „împlinire şi rodire", dar şi primăvara e cîntată, anotimp al pregătirii încordate pentru vremea coacerii, ca şi însuşi ciclul anotimpurilor care readuce, mereu, aşteptarea ştiută, apropierea de ţel, retrăirea nădejdilor şi temerilor într-o nouă, încă neştiută, variantă psihologică:

„... primăverile toate sînt treptele
Prea cîntatului, marelui drum
Către fericirea pe care o dorim mai aproape.
Primăvară!
Iat-o proaspătă iară
Lumina aşteptărilor mele!"
(PRIMAVARA)

André Gide cîntase, pe vremuri, setea neîncetată de degustare a vieţii şi posibilitatea de a da fiecărei clipe o valoare de delectare. Este, într-un fel, sensul „Hranei pămînteşti" (şi al „Hranei celei noi") cu care a aţîţat aşteptările dezorientate ale tineretului de la începutul veacului, iar faimosul „Rond al tuturor dorinţelor mele" este un pătimaş psalm lumesc, închinat setei şi gustului, în sensul cel mai propriu, fizic, al cuvintelor. Doina Sălăjan pune în setea ei ceva din senzaţia concretă a unei însetări fizice şi neîncetata căutare a roadelor care s-o potolească temporar evocă patima rondului lui Gide, dar pornind de la o cu totul altă viziune asupra lumii. Doina Sălăjan se hrăneşte cu valorile fiecărei clipe pe care încearcă s-o reţină dintr-o curgere continuă spre ţeluri înalte, spre îndeplinirea visurilor:

„O clipă ce-a trecut uşor, mă doare,
Căci ştiu, nicicînd n-o voi avea-o iar".

Fructele pe care le urmăreşte cu patimă nu sînt fructe exotice, cu gust rar şi pervers, care alină simţuri blazate, ci clipele de aşteptare, de visare, de împlinire şi de creaţie pe care le epuizează psihologic. Feminitatea Doinei Sălăjan înseamnă trăirea pătimaşă a visurilor, dăruirea totală iubirii care trebuie să vină sau care a trecut dureroasă, poeziei care se încarcă de tot ce clocoteşte într-însa şi făuririi moralei comuniste care înglobează integral toate valorile cărora ar vrea să li se consacre. Poezia care o defineşte — şi care e o piesă antologică a poeziei noastre tinere — e „Dacă aşteptaţi", care ar trebui să fie citată toată şi din care ţin să citez aici măcar ultimele strofe:

„De n-ai chemat pe nimeni niciodată,
Şi n-ai dorit nimic şi n-ai visat,
E ca şi cum de-acum te-ai îngropat
Fără groparl şi fără de lopată.

Eu chem şi-aştept... Pentru poeme vaste
Sînt multele-mi dureri şi bucurii.
Pentru cîntări ca lacrima de caste
Cînd fericirii spunem: «Ai să vii»."

Din această cîntare autentic castă fac parte cele mai bune poezii ale Doinei Sălăjan, de la cele închinate „Partidului" — autentice confidenţe ale căutării şi găsirii — pînă la cele închinate iubirii, zbuciumate, apăsate uneori, cu dureri şi bucurii, dar mereu mărturisind tinereţea feminină care aspiră spre curat şi frumos.

Aspiraţia spre puritate este aspectul suprem al setei de viaţă a Doinei Sălăjan. Intreaga ei creaţie, încă atît de tînără, e expresia acestei aspiraţii care străbate totul, care confruntă totul şi dezvăluie peste tot procese de conştiinţă. „Clipă de purificare" este un „Examen de minuit", fără baudelairiana disperare catolică în faţa păcatului, ci cu încordarea etică a tinerei care se caută şi se regăseşte. Simbolurile primăverii şi verii se regăsesc în drumul vieţii poetei, pragul maturizării fiind pragul verii, cu vremea împlinirilor şi a răspunderilor grele. „Ciclul tinereţii" înregistrează astfel poezia „Am trecut în vară", după ciclul „Primăvară curată". Inregistrînd, de fapt, noi procese de conştiinţă pe drumul împlinirii etice a aspiraţiei spre cinste, creaţie şi puritate. In ceea ce este esenţial, întregul volum al Doinei Sălăjan se subordonează acestei auto-impuneri a răspunderilor morale, sociale şi artistice dictate de „trecerea în vară".

Doina Sălăjan ni se relevă ca o nouă stea pe firmamentul poeziei noastre tinere şi nu văd necesitatea de a ocoli, aici, asemenea vorbe mari. Adevărata ei fizionomie ne apare abia acum, după apariţia volumului, altfel decît, închisă, apare poeta de obicei şi altfel decît, inexpresivă, apare în clişeul oferit deobicei cititorilor în „Gazeta literară". Deschisă şi autentică este Doina Sălăjan din „Confidenţe", în privinţa cărora nu vrem să ne oprim asupra inegalităţilor neesenţiale ce par să se datoreze adunării unor poezii datînd din diverse perioade (şi la vîrsta poetei desigur că progresul, de la o perioadă la alta, e sensibil).

Savin Bratu

O întîmplare veche

Intr-una din serile lunii iulie a anului 1942, a apărut la stîna din marginea satului un drumeț ciudat. Desculț, cu capul ras, îmbrăcat într-o tunică ponosită.

Nimeni nu știa de unde-a venit, pe unde-a umblat, cine era.

Semăna cu-n copac uscat. Cu acei copaci chirciți în marginea drumurilor de țară, cu tulpina strîmbă, răsucită de arșiță din care țăranii taie crengi pentru codiriștea biciului. Colbuit, cu ochii șterși și obosiți ca două frunze veștede.

Cîinii îl simțiră de departe și se repeziră să-l sfîșie. Abia-i alungară ciobanii, zvîrlind cu bîtele-n ei.

Străinul dădu „bună-seara" cu-n glas uscat, și se strecură spre țîrcul oilor. Ciobanii îl priviră cum pășește șovăielnic, tîrșindu-și picioarele ca împiedicat și nu-l întrebară nimic. Schimbară între ei o privire cu înțeles apoi se apucară de lucru. Seara era mult de lucru. Nu-și mai vedeau capul de treburi. Baciul înjura gros mulgînd oile în strungă, izbind cu pumnul în cele nărăvașe. Străinul privi cu interes în jur, sorbi lacom aerul jilav al serii, deschizînd gura și mișcîndu-și încetișor buzele livide, parc-ar fi rostit o binecuvîntare și se așeză pe pămîntul gol din fața tîrlei. Așa supt, plin de colb, cum era, ghemuit cu coatele pe genunchi, părea crescut de-acolo, de-a dreptul din pămînt și bălegar.

Se-nstăpîni noaptea și răsăriră stelele pe cer cînd ciobanii sfîrșiră treaba și făcură focul pentru cină.

Il chemară și pe el. I se făcu loc lîngă foc și el se așeză tăcut. Flăcările lingeau fundul ceaunului și răspîndeau în jur o lumină caldă, pîlpîitoare. Un cioban sta aplecat peste flăcări și mesteca în ceaun cu un culișer. Ceilalți întoarseră capetele și-l priviră pe străin. Unul îi întinse o pungă cu tutun și străinul o apucă lacom cu amîndouă mîinile și-și răsuci o țigară. Mușcă din țigară de cîteva ori și fața i se îndulci de plăcere. O privire caldă, plină de omenie și recunoștință, îi licări o clipă în ochi. Pe neașteptate însă scuipă restul de țigară-n foc, se chirci tot și se apucă cu mîinile de burtă.

— N-o mîncat nimic și i-o venit greață — explică baciul. Du-te careva și adă-i zăr!

Un flăcău scund și lat se ridică și-i aduse o oală cu zăr.

Străinul luă oala cu mîinile tremurînde, bău însetat, clănțănind dinții și udîndu-se pe bărbie și piept și păru că se mai liniștește. Capul încetă să-i mai tremure. Iși întinse mîinile și picioarele, se aplecă într-o parte și rămase neclintit, părînd că ascultă ceva.

— De unde vii? îl iscodi baciul.

Străinul se aplecă înainte, dădu să spună ceva dar din gîtlej nu-i ieși decît un țipăt ascuțit. Un țipăt de spaimă și de împotrivire. Căzu la pămînt și începu să se zbată.

Era galben. Asudase. Avea ochii dați peste cap și făcea spume la gură, zvîrcolindu-se fără-ncetare, parcă luptîndu-se cu-n duh rău, neîndurător. Izbea capul de pămînt și horcăia scurt, cutremurător.

Ciobanii se uitau speriați, neputincioși. Nu știau ce să-i facă. Baciul trimise pe cineva să aducă o găleată cu apă. Omul se mistui repede-n întuneric, dar pînă să vină cu apa străinul încetă să se mai zbată și să geamă.Ințepeni ciudat, cu gîtul strîmb, cu mîinile-ntinse a împotrivire și apărare, cu tot trupul chircit.

Ciobanul se apropie și puse căldarea jos.

— Gata, s-o liniștit! spuse și se aplecă să-l sprijine, să se ridice.

Numai cît s-aplecă și-l atinse cu mîna și sări în lături.

Baciul s-aplecă și se dădu și el în lături.

Străinul era rece.

La lumina împuținată a flăcărilor, obrazul lui părea verde, cu fruntea teșită, crispată de încordare, o încordare supraomenească, cutremurătoare, ca și cum sufletul lui ar fi vrut să se limpezească în ultima clipă, să înțeleagă lucrul acela groaznic și de nepătruns care era însăși viața și moartea lui.

— Asta ne mai lipsea acu'! scrîșni baciul.

— Căutați-l de acte!

Ii scotociră zdrențele. Nu dădură peste nimic.

— Ei, drăcia dracului! se miră baciul. Ce-i cu omu'ăsta? Du-te, măi, careva în sat și anunță popa.

Din întuneric apăru același flăcău voinic și scund, care adusese mortului să bea zăr. Strigă un cîine și-o taie peste cîmp, spre sat.

— Și-acu — se-ntoarse baciul spre ceilalți doi care mai stăteau încremeniți lîngă mort — duceți-vă și voi după sicriu.

După plecarea lor, baciul se apropie de mort, făcu semnul crucii peste el, îi închise ochii, îi legă c-o ață ruptă de la opincă pe sub fălci, îi îndoi brațele (aproape frîngîndu-i oasele) și i le încrucișă, după obicei, pe piept. Intră apoi în stînă și se culcă.

Mortul rămase afară, în întuneric, lîngă focul stins și ceaunul cu mămăliga neatinsă, sub stelele palide, tremurătoare, ca niște lacrimi mici presărate pe cerul înalt și rece.

Dimineața veniră ciobanii cu sicriul.

Veni și dascălul bisericii cu-n sfeșnic, cu lumînări și cu icoana de pus pe pieptul mortului, dar nu voi în ruptul capului să-l dezbrace și să-l spele, cum cerea datina. Se-ntoarse-n sat drăcuind „oamenii fără căpătîi care umblă prin lumea asta" și pe „ciobanii nebuni care-i adună la stînă".

Ciobanii se apucară ei singuri de treabă.

Aduseră apă de la pîrîu și-ncepură să-l dezbrace. Traseră pantalonii cazoni de pe el și-atunci văzură cu mirare că picioarele țapene ale mortului purtau urme vinete la glezne; niște rosături ca de lanț. Mîinile la încheieturi păstrau și ele semne întrucîtva asemănătoare, dar semnele erau mai puțin vizibile, mai șterse și păreau mai curînd vînătăi pricinuite de lovituri. Il despuiară de cămașă și se bucurară cînd din sinul mortului căzu o legăturică de cîrpe. Crezură că dau peste acte. O desfăcură repede dar nu găsiră decît două bucățele de zahăr, negre de vechi ce erau, acoperite cu-n strat gros de colb, și-o jucărie ciudată de lemn, cioplită grosolan și plesnită în cîteva locuri.

Il îmbrăcară la loc, și-l băgară-n sicriu.

Sicriul era încheiat din scînduri vechi, rădate la gealău, înnegrite de ploi, și era cam mic. Mortul rămase cu genunchii și cu capul puțin ridicate.

Cei doi ciobani care-i aduseseră sicriul, plecară la cimitir să-i sape mormîntul.

Pe sub amiază veni preotul să-l îngroape. Aceiași ciobani, care se-ntoarseră de la cimitir, așezară sicriul pe năsălie, apucară unul de-un capăt și altul de celălalt capăt al năsăliei, ridicară mortul și-o porniră spre sat.

Era cald. Timpul era secetos.

Colbul juca gros în aer și se așeza peste fețele asudate, peste haine, peste sicriul sărăcăcios, fără capac și peste mortul înțepenit cu genunchii ridicați, cu capul sprijinit în scîndura neagră, negeluită, parcă uitîndu-se-ndărăt la lumea puțină și necunoscută care-l conducea pe ultimul lui drum. Era zi de vară secetoasă, fierbinte. Toți bărbații în putere — cîți nu fuseseră trimiși pe front — ieșiseră pe cîmp. Se cocea grîul, se scutura iarba, ardeau popușoii în buruieni. Era mai tare nevoia de lucru decît mila. Doar cîteva femei milostive, cîțiva moșnegi betegi, hargatul popii și cîteva babe scofîlcite se țineau încet pe urma popii, privind spatele lat al ciobanului încovoiat deasupra năsăliei și genunchii ascuțiți ai răposatului. Fața lui suptă, cu fruntea teșită și galbenă, cu tîmplele scobite și nasul de ceară, se-ndrepta ciudat spre cerul orbitor de albastru.

O tăcere grea s-așternea deasupra cîmpului.

In aerul nemișcat juca mereu colbul care s-așeza peste fețele asudate, peste sicriu, peste degetele mari ale mortului, întinse pe piept ca niște rădăcini înnodate.

In fața primăriei, convoiul se opri. Dascălul urcă scările după certificatul de-nmormîntare.

Popa spuse:

— Să nu stăm, oameni buni. Să mergem că ne-ajunge dascălul din urmă.

O porniră mai repede. Curînd se apropiară de cimitir dar drumul rămînea gol, pustiu, fierbinte sub arșița soarelui. Dascălul nu mai venea. Popa se-nciudă și trimise hargatul după el.

La primărie era scandal mare.

— Ce certificat? Nu vreau să dau nici un certificat — striga primarul, bătînd cu pumnul în masă. Adunați toți vagabonzii, toți dezertorii, toți oamenii fără căpătîi de pe lume, care dracu' știe ce au de crapă aicea în comună la mine și pe urmă...

— Ce să facem, domnule primar — se dezvinovățea dascălul. O murit, trebuie îngropat! Ce să facem?!

— Stai, stai, că nu e așa! Tare vă mai grăbiți dumneavoastră la îngropat. Da' cine-i omu'ăla, ce-o făcut, pe unde-o umblat, de ce-o murit, asta nu vă interesează. Mai întîi trebuie văzut de ce-o murit! Asta-i! Trebuie chemat medicul legist.

— Da' unde dracu'-i medicu' legist? Cine-l găsește? Cînd îți vine medicul legist de la treizeci de kilometri?

— Nu mă privește! Fără medicul legist, nu dau certificatul.

Hargatul se întoarse, intră la primărie și-l găsi pe dascăl sfădindu-se cu primarul.

Hargatul se trase-napoi pe ușă, fără să-i mai spună dascălului că-l așteaptă popa la cimitir, ieși în drum și-o luă agale spre casă. Știa el bine de ce-o face primarul pe căpănosul și-i tot trage atîta cu medicul legist. La urma urmelor putea să dea certificat și fără medicul legist, dar știa și el, ca de-altfel întreg satul, vraiba care se stîrnise între popă și primar. Încă de astă primăvară erau la cuțite, de la pămîntul bisericesc. Era pămîntul cel mai bun din comună. Primarul voise să-l arendeze de la preot și să încheie contract cu statul pentru tutun. Tutunul se plătea scump. Primarul mai încheiase un astfel de contract cu-n an în urmă, dar pămîntul primăriei era prost și cu toate îngrijirile, planta nu rodise cum trebuie. Preotul, mai deștept, i-o luase înainte primarului și încheiase el contractul. Ca să se răzbune, primarul a vorbit cu plutonierul de jandarmi și i-a ars o contravenție popii pentru că ține cîinele dezlegat. Popa a vorbit cu cumnatu-su, învățătorul, și i-a lăsat copilul primarului repetent. Acum primarul voia să-l mai joace oleacă pe popa și hargatul înțelese prea bine că nu va da nici un certificat.

Intre timp convoiul ajunse la cimitir.

Ciobanii lăsară năsălia lîngă mormîntul proaspăt săpat cu țărîna jilavă și-și șterseră frunțile de sudoare. Preotul tot nu-ncepea slujba. Oricum, trebuia să-l aștepte pe dascăl. Imbrăcase patrafirul aurit și stătea lîngă sicriu privind absent peste capetele celor adunați. Erau puțini. Cele cîteva babe și femei care veniseră și cei cîțiva moșnegi se țineau ceva mai deoparte, după obicei, și vorbeau cu glasuri joase, aruncînd cîte-o privire furișă spre mort. Bărbații se suceau stingheriți. Cîteva babe plîngeau în liniște, fără zgomot. Plîngeau de mila celui dus dintre vii și de jalea unei înmormîntări atît de nelalocul ei. Era o-nmormîntare tristă, nefirească, fără cîntecele popii, fără rugile dascălului, fără bocete, fără pomeni, fără prapuri. La alte înmormîntări oamenii vorbeau despre mort, îi evocau viața, faptele frumoase, găseau cuvinte de laudă pentru purtările lui, pentru o vorbă bună pe care le-a spus-o cîndva... Fiecare își amintea cîte ceva, un lucrușor oarecare, o-ntîmplare cît de măruntă care l-a legat de răposat și ochii li se umpleau de lacrimi. Femeia nemîngîiată și copilașii se agățau cu mîinile de raclă și plîngeau deasupra celui drag, în veci pierdut, și fața mortului parcă lucea transfigurată de-o lumină tainică, plină de împăcare și liniște. Pomeni bogate așteptau la picioarele mortului. Odăjdii și prapuri fîlfîiau în vînt.

Acum nici prapuri nu erau. O singură cruce de lemn, mică, prost cioplită, pe-alocuri necojită, stătea rezemată de țărîna gropii. Cei doi ciobani cu capetele descoperite, priveau mirați fața albăstruie a mortului. Tăceau. Tăcea și preotul. Tăcea și mortul cu fața în sus și curînd tăcerea se așternu peste tot, grea, de neîndurat.

Și-n tăcerea asta se auzi poarta cimitirului scîrțîind. Veni dascălul. Era roșu și călca furios. Se apropie de preot și-i șopti ceva la ureche. Preotul ascultă, se-nroși și el și deodată se-ntoarse cu fața la oameni și strigă tare:

— Oameni buni, hoțul de primar nu vrea să dea certificat de-nmormîntare! Nu-l pot îngropa! — adăugă apoi ceva mai încet, ca un fel de scuză adresată ciobanilor și, fără altă vorbă, strînse patrafirul și plecă.

Dascălul se luă după el.

Lumea încremeni.

— Caiafa! se mai auzi glasul popii strigînd de departe. Vrea să mă ducă de nas, porcu'! Acu, na! Poftim! Să vină el să-l îngoape!

Oamenii se priviră speriați, zăpăciți. Ciobanii, unul de-o parte și altul de cealaltă parte a sicriului, rămaseră prostiți, cu ochii pe fața mortului.

Mortul părea că se strînge mai tare în racla de scînduri. Prin plesnitura pantalonului zdrențuit i se căsca vînăt, uscat, genunchiul gol. Tălpile late și negre, bătucite de umblet, stîlcite, deformate, apăsau scîndura putregăită. Cum stătea cu mîinile încleștate pe piept semăna parcă mai mult cu acei copaci răsăriți în marginea drumurilor de țară, culcați la pămînt de fulgerul necruțător al furtunii, cu tulpina strîmbă, răsucită, crăpată, zdrelită, negri, chirciți pînă și în moarte. Fața lui palidă, albăstruie, cu fruntea teșită și nasul de ceară, stătea încremenită în durerea și revolta ei mută, aruncînd spre cerul nesimțitor și spre oamenii buimăciți o mută și grea întrebare: „De ce? De ce?" întrebau pleoapele lăsate ca două frunze veștede peste ochii îngropați în fundul capului. „De ce? De ce?" strigau buzele supte, pămîntii, bărbia ascuțită și tot trupul chircit, pe fundul sicriului. „De ce?".

Intrebarea grea, chinuitoare, plutea în aer, se desprindea din scîndurile sicriului sărăcăcios, din icoana înnegrită de pe pieptul mortului, din mîinile lui mari, cioturoase, împreunate lîngă icoană. Țîșnea din țărîna mormîntului, din tălpile mari, negre, ale picioarelor desculțe lipite de scîndura săracă a raclei, se amesteca cu răsuflarea oamenilor, intra în sîngele și-n carnea lor. „De ce? De ce?".

Al. Ivan Ghilia

Desene de OCTAV ILIESCU

Pădurarul la mare

— Schițe marine —

I

INSERARE

Stă singur pădurarul scrutînd adînca zare
de ceruri fără margini, de ape răsvrătite,
și-ncet îl împresoară o calmă înserare
purtînd spre țărm catarge și alge despletite...

Visează pădurarul: în marea înnoptată
parcă-și revede codrii clătindu-se ușure
și-n freamătul de ape unde, deodată,
foșnirea ierbii grase și-a rugilor de mare.

Și-i pare că-i la munte pornit din corn să sune,
să dea de veste frunzei și gingașelor ciute
că dintre piscuri luna pornește peste lume
tăcerea fără margini a nopții s-o sărute...

Visează că-și înalță străvechiul corn spre creste,
pe unde zboară pajeri, pe lîngă munți și peste—
și marea calm visleşte spre țărm, tot mai aproape,
să-i dăruiască luna rostogolită-n ape...

II

VAPOARE CU CHERESTEA

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare...
Trîmbe de fum subțire se ridicau spre soare,
iar marea-nvălurată se răsfăța-n lumină.
Pădurea lui natală își trimitea în lume
miresmele de cetini, mireasma de rășină,
în scînduri albe cum e zăpada albei spume...

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare
de parcă-avea o soră în grelele vapoare...
Pornită să răzbată streine meridiane
călătorea pădurea natală să întindă
o mînă de prieten cuiva peste oceane,
o mînă de prieten și-o creangă de colindă...

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare
pîn' s-a zărit doar fumul în trîmbe mici, sub zare.
I se părea că șirul de nävi răzbind pe ape
lua ceva din cerul senin, de sărbătoare,
vreun dor de libertate cu plinul lui s-adape,
sau pe vreun țărm de ceață s-aprindă-un steag de soare...

III

CINTECE

Pescarii-l poftiră cu dînșii în larg.
Pe punte am stat toată noaptea
și i-am cîntat niște cîntece
duioase și calde
și mătăsoase, ca valul ce-aleargă
țărmii-n amurguri să-i scalde...

Cîntau îngînați de vuietul mării
în larguri bătute de vînt
deasupra-adîncimii albastre,
departe de cer și pămînt...

Cîntau lăudîndu-și iubitele
rămase pe țărm... Cînd te culci
singur sub stele-n pustiul albastru
ți-amintești că iubitele-au trupul fierbinte
și buzele dulci, o, ce dulci!...

★

Plutește corabia cu cîntecu-n pînze
și -aprins, răsăritul
prinde fire de aur în bărbi cîntăreților...
„Hei, tu, pădurare! ci cîntă un cîntec
din țara pădurii și-a cetilor!"...
„Un solz de-o să-mi dați, voi aduce, prieteni,
lăute de frunză și cetini,
și-n visul pădurii foșni-va catargul
și lung va să freamăte largul"...

Pescarii ascultă-n tăcere și-ndată
zăresc peste ei cum se lasă
crengi mari cu miresme de cetini și mură
ce molcom murmură...

Și cîntecul crește și-n larguri se pierde
și marea-și înăbușă vîntul:
un solz iscă freamăt de cetină verde
și-aduce pe ape pămîntul...

Dragoș Vicol

VINCENȚIU GRIGORESCU, „Festival" (proiect de afiș)

Cîntecele celor care se duc să cînte înfrățirea

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele ce curg ca un fluviu cu flăcări de aur,
de cîntecele preriilor cu vulturi în cercuri pierzîndu-se
și cîntecele se împrăștie peste sate și albe orașe.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntece domoale ca apele Nilului galben,
cîntece născute în păduri, ridicate împotriva tiranului,
și cîntecele se împrăștie peste șesuri și lacuri senine.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntece sfîșietoare ca nopțile mărilor sudice,
cîntecele plajelor somnoroase și melancolice ca mierlele
și cîntecele se împrăștie peste văile cu flori și ierburi albastre.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele grave ale fiordurilor scufundate în ceață,
cîntecele pescarilor cu fața plină de arama unui soare puternic
și cîntecele se împrăștie peste munții cu flăcări de brazi.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele născute în pădurile Bosniei, pe vremea războiului,
cîntecele Parisului si cele în Valea Trandafirilor crescute
și cîntecele se împrăștie peste stepa cu mesteceni plecați sub lumină.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
pline de prieteni cu mîinile-porumbei întinse către mine și voi,
de prieteni care vin să cînte pe străzile înflorite ale Moscovei
cîntecul înfrățirii, — cel mai frumos cîntec din lume.

Petre Stoica

Concurs de dansuri pentru Festivalul de la Moscova

Desene de LUCIA COZMESCU

Dans țigănesc

Joc bulgăresc

ÎNSEMNĂRI

Bastonul de bambus

Pe unul din foștii mei patroni l-am zărit deunăzi în fața unui parc din centrul orașului. Imbătrînise.

Surprins și răscolit în același timp de curiozitate, m-am oprit pe trotuar, ceva mai departe de el și am început să-l cercetez pe îndelete, cu migală, ca pe-o insectă nemaiîntîlnită, dintr-o faună îndepărtată și rară. Nu mai rămăsese în el aproape nimic din zbirul fălos de odinioară. Se împuținase la trup, se cocîrjase și, ca să nu se năruie la pămînt, se sprijinea, ca de-o ultimă nădejde, în bastonul vechi de bambus.

Am privit îndelung la obiectul acela din lemn oriental, îngreunat cu plumb și mi-am adus aminte de loviturile lui cumplite. Cînd se înfuria, patronul nu mai ținea seama de nimeni și de nimic. Trecea prin atelier agitînd bastonul și împărțea cu dărnicie ucenicilor lovituri. Cînd îi auzeam pe deasupra capului șuieratul ascuțit, înghețam de spaimă. Incetul cu încetul, începusem să urăsc lemnul acela mai mult decît pe patron.

Acum, ca și în zilele triste și apuse, bastonul de bambus își însoțea cu aceeași supunere oarbă stăpînul. Nu mai putea să lovească. Nu mai avea în cine să lovească. Mîinile „patronului" erau tremurătoare și uscate, ochii lui pe jumătate închiși căťau neputincioși, cu sclipiri de fiară încolțită, spre îndrăgostiții de pe băncile parcului, spre copiii care se jucau nepăsători și veseli pe aleea cu pietriș. Un singur rost mai avea în clipele acelea bastonul de bambus: să sprijine trupul stafidit și amorf, epavă a unor vremuri fără întoarcere...

M-am depărtat de arătarea ceea, apărută sub cerul însorit de iunie, ca din fața unui hoit...

Badea Călin

In copilărie, am trăit cîteva săptămîni într-un sat de pe malul Dunării, la un cunoscut de-al tatii. In satul acela, pe nume Tăriceni, aș putea spune că am primit cele dintîi noțiuni despre mediul rural, despre viața de mizerie a țărănimii noastre în trecut.

Incă din prima zi, ca „să nu mănînc mămăliga de pomană", badea Călin m-a luat la cîmp, la rariță. In capătul lotului, nu departe de-o pădurice de stejari, m-a urcat pe unul din caii lui mărunți și m-a învățat cum să-i mîn printre rîndurile de porumbi, ca să iasă treaba bine.

CARNETUL SCRIITORULUI

Luna ceea de vară se arătase nespus de secetoasă prin părțile de lîngă Dunăre. Grîul rămăsese pipernicit, floarea-soarelui se ofilise. Nemilos, soarele trimitea spre pămînt pale de foc, iar la prînz, cînd ne-am retras la umbra liniștitoare a păduricii din apropiere, eu mă simțeam parcă mai voinic decît un om mare.

Badea Călin a început să mănînce ciorbă de corcoduși cu mămăligă rece, îndemnîndu-mă și pe mine să nu fiu sfios. Nu-mi era foame, deși trudisem ca niciodată în ziua aceea. Copacii mă încîntau și priveam în jur, fermecat de ciripitul păsărelelor, de foșnetul abia simțit al frunzelor pălite de arșiță. Doar badea Călin părea nepăsător. El căta spre bolta senină cu ochii îndurerați, ofta și rostea cu glas aproape stins:

— Așa-i pe lume: de sus dumnezeu te bate, pe pămînt boierul te fură...

M-am întristat. L-am întrebat cine este boierul acela hapsîn și am aflat că porumbul rărițat de noi fusese tocmit în parte de la el.

— M-a prins în colivia lui, tîlharul! Mi-a strecurat printre sîrme cîteva firimituri și m-a lăsat apoi să mă zbat, ca nebunul după libertate...

A tăcut. A întins mîna spre un fluture alb și am văzut cu mirare cum gîngania, supusă, i se așează în palmă.

— Ei, vezi, așa am pățit și eu, băiete! a urmat badea Călin, cu amărăciune. Eu n-am avut minte, cum n-are fluturele ăsta, care nici nu știe măcar că e-n mîna mea... N-am avut și pace...

S-a ridicat de lîngă mine și a început să adune căpșuni sălbatice. Mi-a încărcat apoi pumnul cu fructele acelea roz și mi-a șoptit tainic:

— Ia, băiete, tu trebuie să crești, să dobîndești puterea pe care eu nu pot s-o am...

Au trecut de atunci ani și ani. Pe badea Călin nu l-am mai văzut decît acum, de curînd. A îmbătrînit, dar e încă în putere. Cînd m-am dat jos din mașina raionului, lîngă tarlaua arată de tractoare, s-a uitat lung la mine. M-am apropiat și i-am amintit de căpșunile sălbatice. M-a îmbrățișat și mi-a arătat pămîntul înfrățit al întovărășirii în care intrase. Era fericit. Puterea pe care n-o avusese și pe care mi-o dorea mie, odinioară, o dobîndiserăm acum împreună.

Ștefan Gheorghiu

Sentimentalismul satiricului

(Urmare din pag. 1)

recunoaște rînd pe rînd pe tovarășii săi de muncă) nu se arată mulțumit de corectitudinea parțială a inculpatului:

— „Nu știai — îl întreabă judecătoarea — că ipocriziile de orice fel, oriunde s-ar săvîrși ele, la locul de muncă sau la domiciliu, sînt strict interzise? Vrei să te trezești la închisoarea ipocriților? Nu e prea plăcut.

— Nu cunosc asemenea lege... Omul are dreptul să fie ipocrit dacă nu lovește în interesul obștesc...

— Dacă nu-ți iubești soția, de ce nu divorțezi?

— De ce să divorțez? De ce să calc legea, cînd pot s-o aplic? Omul trebuie să aibă un cămin... Și mie mi-e și frică, zău...

— A, frică... Vezi cum o infracțiune aduce o altă infracțiune? Cu ce drept ți-e frică? Nu știi că frica e aspru pedepsită de lege? Cu ce drept calci legea? Cu ce drept ți-e frică? Cine ți-a dat dreptul ăsta?

— Frica e o chestiune personală... preciză Spălățelu.

— Frica e o chestiune obștească..." („Romeo și Julieta").

Schița se bazează pe un fapt vulgar și banal: un bărbat s-a însurat cu o femeie pe care n-o iubește, pentru poziția ei socială și economică. Originală și meritorie este însă în schiță incizia fină pe care scriitorul o face în viața intimă a personajului, dezvăluind minciuna și înșelăciunea pe care se bazează existența acestei căsnicii aparent fericite. Dar, cînd totul este aparent în cea mai perfectă ordine, cînd soția se crede iubită, cînd soțul este mulțumit, cînd nimic din viața lor nu dăunează colectivității, — de ce trebuie să apară acest „colportor de vești tragice", ca să tulbure totul și să semene nefericirea? Nu era mai bine înainte? Nu o jignire adusă umanității, oricît de ascunsă, ulcerează societatea noastră care tinde să purifice viața în toate ungherele ei. De aceea scriitorul era nemulțumit și datoria lui era să denunțe viciile secrete care înfloresc sub aparențele cele mai nobile, să spună adevărul celor înșelați, să smulgă masca onestității și a virtuții de pe obrazul ipocriților. Aventurile imaginare ale lui Spălățelu sînt efectele atitudinii satirice pe care o are scriitorul față de eroul său, dar concluzia lor este o pledoarie lirică pentru dragoste, pentru puritate, pentru fericirea adevărată fără compromisuri. Prin aceasta, efectul satirei nu este îndulcit sau diluat, ci, dimpotrivă, pus în valoare ca un desen în cărbune pe un fond alb. Rîsul lui Teodor Mazilu ni se pare de aceea un rîs satiric, un rîs amar. Gîndiți-vă și la medicul internist din schița „Premiul Nobel", medicul care de multe ori își abandonase bolnavii în voia soartei, care refuzase să-și ajute prietenii, care-și părăsise nevasta și copilul și care într-o zi este totuși evidențiat și căpătă un buchet de trandafiri albi. Cui să ofere el aceste flori? „Trăise patruzeci de ani, cunoscuse sute de oameni și n-avea cui să dăruiască un buchet de trandafiri albi".

Sütö Andras, în „Rătăcirile lui Salamon" istorisește de asemenea întîmplări hazlii dar care la un loc alcătuiesc viața tristă a unui om. Salamon e un țăran sărac care a căutat mereu să se căpătuiască și să-și scoată din mizerie familia numeroasă. Pînă la urmă, un chiabur care voia să scape de impozite îi dă în schimbul a două rațe o mașină de tăiat lemne. Necazurile se țin de atunci mai avan de capul lui Salamon, care este considerat chiabur și pus să plătească impozit, deși mașina era stricată și nu-i aducea nici un venit. În cele din urmă, intră în gospodăria colectivă, neputînd fi „naționalizat" cum ceruse el, ca să scape de buclucașa lui proprietate. Dar și din gospodărie este cît pe ce să fie scos ca „element exploatator". Necazurile lui Salamon sînt pe cît de veridice, pe atît de pline de haz. Dar în fondul povestirii stăruie un accent dureros. Sütö Andras își bate joc de bietul Salamon care întotdeauna a vrut să facă de capul lui și altfel decît ceilalți, dar în același timp îl simpatizează și-l compătimește pentru îndelungatele lui suferințe, în care vede de fapt rătăcirile unui om ros de necazuri și greutăți, ale unui om puțin sucit și dornic de un trai mai înlesnit, dar care nu s-a abătut niciodată de la drumul cinstit. De aceea, satira lui este binefăcătoare, dă încredere și optimism.

Și Sütö Andras și Teodor Mazilu au în lucrările lor un fond bogat de sentimentalism, de duioșie, de încredere în oameni și în izbînda socialismului, care face satira lor eficientă.

Georgeta Horodincă

CARNET SOVIETIC

DIN SCRISORILE LUI FADEEV

La rubrica „Moștenirea literară", numărul 6 al revistei „Okteabr" publică o serie de scrisori adresate de Alexandr Fadeev atît unor colegi ai scrisului cît și unor simpli membri ai cercurilor literare din școli. Interesante ca documente literare sînt scrisorile adresate Olgăi Forș, lui Prișvin, Isakovski, Simonov, Marșak, Bezimenski, Leonov, Surkov și tinerilor literați V. Skopkin și L. Kolennikov. Fixînd trăsăturile literare caracteristice criticînd greșelile, dezvăluind calitățile operelor, Fadeev apare în scrisori ca un subtil și inteligent critic și estetician.

COMBATEREA SUBIECTIVISMULUI ÎN ESTETICA

Articolul „Împotriva interpretării subiectiviste a problemei frumosului" de A. Egorov, apărut în „Kommunist" nr. 9, aduce elemente noi în demascarea esteticii burgheze. Una din ultimele ipostaze ale esteticii idealiste de care se ocupă Egorov, este așa numitul „neotomism", o reeditare pe coordonate estetice a idealismului obiectiv teologic. E drept că, spre deosebire de alte școli idealiste, „neotomismul" recunoaște caracterul obiectiv al lumii și cognoscibilitatea ei. Dar cum înțeleg neotomiștii frumosul și arta? Este semnificativă în ilustrarea acestei probleme cartea lui Jacques Maritain, intitulată „Arta și scolastica". Iată pe scurt teza pe care o conține: lumea exterioară este reală, ea există independent de om (pînă aici s-ar părea că totul e normal), dar ea depinde întru totul de... dumnezeu. (Vechiul și arhi-cunoscutul idealism obiectiv!). De aici concepția că arta este o colaborare cu dumnezeirea, esența artei constînd în „deformația artistică", în modul fundamental deosebit al artistului de a privi lucrurile.

Un alt neotomist, Roger Fry, merge mai departe. El pretinde că arta constituie o sferă a emoțiilor pure, în care nor toate necesitățile și interesele practice. Arta concentrează în sine închipuiri omenești sau ecouri ale vechilor trăiri care sălășluiesc în sufletul omului necondiționate de realitatea exterioară.

De o autoritate deosebită în cercurile estetice apusene se bucură și teoria neașteptat de „nouă" a lui Georges Santayana, conform căreia „calitățile despre care noi credem că aparțin obiectelor nu sînt decît imagini create de simțul vederii, al pipăitului etc.".

După cum se vede, numai noutăți... cam de pe vremea sfîntului Toma din Aquino și a episcopului Berkeley.

Astfel, idealiștii de factură modernă neagă, ca și antecesorii lor, caracterul obiectiv al frumosului, considerînd frumosul un produs al imaginației, rupt de realitate, o combinație de impresii și închipuiri pe care fiecare o alcătuiește după placul său.

Combătînd teoriile estetice idealiste, Egorov subliniază că estetica marxistă pornește de la concepția că la baza vieții sociale, în aceasta intrînd și estetica, stă munca, activitatea artistică fiind și ea produsul unei practici îndelungate. Estetica marxist-leninistă clarifică probleme complicate, în care idealismul s-a încurcat iremediabil și pe care el a încercat să le mistifice. (Problema calităților estetice ale însăși realității, problema conținutului obiectiv al concepției estetice, a sentimentelor și idealului estetic social, a dezvoltării istorice și individuale a posibilităților artistice, a influențelor condițiilor sociale, a criteriilor obiective ale frumosului etc.). Desigur că în procesul de cunoaștere artistică a lumii, importanța subiectului este foarte mare, arată Egorov. Aceasta însă nu contrazice concepția materialistă în ce privește considerarea originii tuturor reprezentărilor, în realitatea obiectivă. Noțiunea de frumos este reflectarea realității și a calităților ei estetice în conștiința oamenilor. Arta adevărată reflectă întotdeauna viața — conchide A. Egorov.

M. S.

Festivalurile de vară de la Dubrovnic

(Urmare din pag. 1)

acest suprem material al creației — cum să-i zugrăvești fără a-i denatura, numai după indicațiile și numai pe criteriul fugitivelor impresii, numai după o stringere de mînă oricît de călduroasă? numai după un schimb trecător de cuvinte oricît de prietenoase? numai după efuziunea unei primiri oricît de ospitaliere?

A te mărgini dar la astfel de notații oricît de sincere și de spontane, n-ar însemna totuși un prea ușuratic act de convențională și suspectă reciprocitate, așa, numai de hatîrul bunei-cuviințe, deși substratul reflecțiilor se încheagă treptat dintr-un material mult mai consistent, mai durabil, mai plin de rodnice chezășii pentru viitor?

Să așteptăm, deci. Să lăsăm timpului precăderile sale; ale sale drepturi imuabile.

Dar m-aș simți măcar tot atît de vinovat față de conștiința scriitoricească de-o viață întreagă, trecînd sub tăcere sau amînînd pentru mai tîrziu tumultul neuitatelor impresii de la spectacolele **Festivalurilor de vară**, cu care se mîndrește de cîțiva ani pe drept cuvînt, Dubrovnicul balnear și turistic, Dubrovnicul iugoslav și cosmopolit, noua nestemată a Adriaticei. Căci, aici, dimpotrivă, valoarea impresiilor se măsoară tocmai în funcție de prospețimea și de surpriza lor. O decantare le-ar răci și le-ar înstrăina.

Le-ar trăda.

Ca atare le împărtășesc lectorului nostru așa cum s-au întipărit, să-mi rămînă neșterse în memorie.

★

Odinioară, în îndepărtata-mi adolescență de școlar ieșean, un venerat profesor de istorie, de istoria artelor, a culturii și literaturii, ne învățase că vechea cetate a Raguzei era un oraș mort. Definitiv și irevocabil mort. Fără nici o speranță de resuscitare.

Ceva, cam ca în „**Sonetul Veneției**" al lui Mihail Eminescu sau ca „**Bruges, la morte**", cealaltă Veneție a nordului din melancolicul roman al lui Georges Rodenbach, compatriotul și contemporanul lui Maurice Maeterlinck și al sumbrului, al halucinantului poet Emile Verhaeren, autorul poemelor „Orașele tentaculare", care ne obseda adolescența. Eram sufletește pregătiți să ne împărtășim din asemenea melancolică și deprimantă poezie care plutea în atmosfera ieșeană, a primei decade din veacul nostru. Ce viață tentaculară mai putea să existe într-un oraș cu glorios trecut, dar cu tentaculele tăiate?

Prin analogie, lăsam așadar imaginația să confirme prelegerile veneratului nostru dascăl. Și întrezăream cu închipuirea o anume Raguză, pe care am purtat-o mai apoi mereu cu noi, în noi, pînă la anii maturității.

Ruini. Suveniruri. Nostalgia unei prosperități și fasturilor apuse. Cavouri cu aurul inscripțiilor șterse; monumente istorice șterse și ele de eroziunea vînturilor, de eroziunea ploilor, de eroziunea veacurilor.

Incolo nimic, în afară de florile uscate și de panglicile decolorate de deasupra cavourilor și de pe soclul monumentelor, după încheierea cine mai știe căror deșarte comemorări.

Da, incolo, nimic!

Cu aceste idei și cu aceste sentimente, anticipat elegiace am sosit din patria noastră și din patria mai îndepărtată în timp a adolescenței mele, în acel Dubrovnic, care m-a izbit încă de la debarcarea în port cu uluitoarea sa frenătare de viață, de construcții și de renovări în curs, de atîtea proiecte, de atîtea proaspete realizări, de atîtea nerăbdări. Deschideam larg ochii, priveam și nu-mi credeam ochilor.

Era vina mea? Sau era vina veneratului meu profesor de odinioară?

Nu! Era vina unei epoci lipsite de antenele care să vibreze la semnele viitorului. Vina unei epoci deprinsă să privească mai mult peste umăr, îndărăt, spre trecut, de dragul de a suspina mereu după trecut, pe isonul stihurilor lui Horațiu, străvechi de aproape două milenii: „**Laudator temporis acti...**"

Căci, iată, că acolo, în acel oraș unde fiețece piatră, unde fiețece lespede de marmură lustruită de pașii trecătorilor și ai atîtor generații care au trăit, au suferit, au iubit, au sperat, au murit; iată că acolo, în legendara cetate a Raguzei, în vechiul Dubrovnic; iată că acolo, chiar din prima seară ne-am pomenit într-o intensă, într-o febrilă activitate artistică și culturală menită a dovedi că și pietrele secularelor fortificații, că și marmura uzată de pașii atîtor trecători de mult repauzați pe veșnicie în mormintele cimitirelor cu ciprigi verticali și cu umbrelele orizontale ale pinilor maritimi, nu s-au resemnat totuși a deveni lespezi de lugubre cavouri; — iată, că acolo, în „moarta Raguză", viața artistică și culturală pulsa febril și în loc să suspine după gloria unui trecut apus, peste mormînte vădea la fiecare pas, în fiecare clipă, neogoita aspirație către un viitor cel puțin tot atît de glorios. Cum să mă reculeg? Cum să-mi explic? Ce să cred?

Și cine ar mai putea afirma ca acest straniu — și totuși firesc fenomen — înfățișa numai o surpriză de moment, lipsită de-un sens mult mai profund? lipsită de-un tîlc comun tuturor popoarelor cu o cultură și cu o civilizație încă tinere și neostenite?

Popoarele proaspăt chemate la renașterile culturale ale veacului, preiau cu alt elan moștenirea trecutului vitregit de istorie, pentru a o duce mai departe. Nu se socot simpli beneficiari ai istoriei, moștenitori blazați și risipitori, moștenitori ingrați.

Participă cu toată ființa lor, cu toate energiile lor tinere și însetate la o adevărată „goană a torțelor" din simbolica tradiție a vechilor elini, unde în festivalurile olimpice — ca să spunem așa — un Sofocle lusese și campion sportiv, înainte de a ajunge campion al creației artistice, fără a se simți degradat cumva de această dublă valență și aspirație.

Cum aș putea să exprim oare fără o prea retorică emfază emoția de scriitor, de artist și de cetățean al unei țări vecine și cu destinul istoric foarte adesea înrudit în decurgerea veacurilor pînă la prezentul cel mai apropiat după ce-am asistat la cele trei spectacole consecutive ale **Festivalului de vară** de la Dubrovnic?

Erau manifestații de artă, de înaltă artă, evident.

Dar în același timp, mai erau — mi se pare — și altceva. Cu deosebire altceva, de un tîlc mult mai adînc, mult mai semnificativ pentru amîndouă țările și popoarele noastre.

Erau mărturia de afirmare a popoarelor tinere, care nu și-au spus încă deplin cuvîntul lor în artă. în muzică, în tragedie, în cultura, „fiindcă în vremea cînd alte popoare privilegiate geografic și istoric ajungeau pe piscurile cele mai înalte ale creației, aici, la intersecția Orientului cu Occidentul, a lumii romane cu lumea Bizanțului, aici la răscrucea vînturilor și în „calea răutăților" cum se rostea un bătrîn cronicar moldovean, noi aveam de luptat cu ingratitudinea istoriei și fiindca în această luptă adesea și unii, și alții, am fost siliți să consumăm în reflexele de apărare toată energia vitală și tot elanul creator. Dar a te înverșuna să-ți aperi zi de zi viața și dreptul la libertatea amenințată de invazii și de tiranii străine, oare n-a însemnat și aceasta un suprem efort, poate chiar creator de vreme ce apăra înseși premisele și viitorul climat al creației?"

Nu este așa că acum, lectorul nostru va intui mult mai lesne calitatea emoției mele, care n-a fost de simplu și de trecător turist?

Nu voi uita niciodată prima seară de 7 iulie, a concertului simfonic și a corului în aer liber, cînd în răstimpul simfoniei „**Trionfo di Afrodite**" de Carlo Orff, chiar păsările de deasupra zidurilor de străveche catedrală adăugau cu ciripitul lor nocturn accente neprevăzute în partitura compozitorului.

Nu voi uita niciodată, în ce chip magnific marele și neîntrecutul regizor—care e natura—a adăugat la spectacolul în aer liber pe lîngă incomparabila creație a vigurosului artist iugoslav Lyubisa Iovanovici în rolul tragic al lui **Oedip-Rege**, contribuția cerului, a furtunii de la orizont cu tunetele și fulgerele sale, a lunei care privea totul printre perdelele sfîșiate de nori, cu un ochi atît de glacial și sinistru, de sinistra cucuvea.

Iată o contribuție la care n-ar fi putut spera nici autorul, bătrînul Sofocle; cu atît mai puțin nici regizorul modern, ca și buletinele meteorologice.

Și cum aș putea uita oare vreodată zguduitoarea și atît de umana creație a prea umanului și sobrului artist Miroslav Congalovici în rolul lui „Don Quijote", care a găsit adevărata cheie și unica interpretare a intențiilor lui Cervantes—și care a salvat din uitare opera lui Jules Massenet, moartă, vai! în patria sa, înainte de a fi trăit?

Acestea sînt momente unice, care nu se pot uita. Momente care te urmăresc pînă la pacificarea cea mare a morții, fiindcă ți-au străluminat deodată, după decenii, creații întrezărite într-o ceață confuză și deformantă.

Dar, îngăduiască-mi lectorul să rectific. Nu sînt numai momente. Sînt acte. Sînt afirmări. Sînt afirmările geniului creator al unor popoare, care abia acum își cuceresc dreptul și libertatea de a se rosti fără intimidare, curajos, în cultura universală, în arta universală, în creația universală.

E puțin și neînsemnat lucru?

Mai mult și mai limpede, mai reconfortant, ce-aș avea de spus și ce s-ar putea spune?

În aceste rînduri fugitive am ținut să aduc mulțumirile cuvenite secularei cetăți maritime, Dubrovnic, vechii Raguze, pentru asemenea rare emoții artistice, care de altfel nici nu se pot formula în searbădele cuvinte de toată ziua. Și repet, nu numai pentru emoția artistică în sine. Ci îndeosebi, pentru soluția magistrală, cu care dintr-un sezon estival de vilegiatură — a știut să acorde călătorilor în treacăt, de toate neamurile, de toate graiurile și de toate tradițiile culturale, — nobletea unor rare și neașteptate accente pe toate gamele artelor creatoare și interpretative.

Nu e oare destul?

Cred că e totul.

Și cred că toate despică o cale nouă pentru rostul și viitorul patriilor noastre — neostenite și neblazate de povara prea încărcatelor moșteniri de-a gata — spre acea lume a viitorului care vine și va veni. E în mers.

Cezar Petrescu

Șesul nu este monoton

(Urmare din pag. 1)

agronomi a schimbat stațiunea în acest timp. Însuși Stanciu, directorul, a vrut să demisioneze de trei ori. Greu de tot pămîntul Bărăganului s-a lăsat brăzdat de tractoare...

Construcția stațiunii — dormitoare, cantină, remize, locuințe, cămin cultural, birouri — e încheiată. Directorul visează să mai așeze în mijlocul curții o fîntînă țîșnitoare, luminată cu becuri colorate. E un romantic discret. Cred că imaginea acestei fîntîni i-a încolțit în minte, încă din iarna cînd aici nu era decît cîmp viran, răscolit de crivăț...

S.M.T.-ul din Făcăeni deservește trei comune. Ca să înconjuri acest teritoriu într-o șaretă, îți trebuie trei zile și trei nopți încheiate. În scurtul răgaz pe care l-am avut, n-am vizitat decît o porțiune minimă: grădina de zarzavat, orezăria irigată cu pompele stațiunii, ogoarele de grîu pe care umblau secerătorile. M-au impresionat aici profund consecințele existenței stațiunii asupra vieții satului. S.M.T.-ul îndeplinește o înaltă misie civilizatoare: ară, seceră, prășește cu mijloace moderne, repară uneltele țăranilor, califică meseriași, mai ales din rîndul flăcăilor din sat, trimite la colective mecanici de uzine electrice, de șalupe, șoferi de camioane, într-un cuvînt: schimbă mentalități, revoluționează.

Un colos al agriculturii

Gospodăria de stat Cocargeaua, situată tot lîngă baltă, dar în partea sudică a raionului, e un colos agricol, de circa 8000 ha, destinat în cea mai mare parte culturii de grîu și porumb. Trei secții: una de cîmpie, pe un sol brun-deschis, denumită Bărăgan și două secții pe teritoriul bălții: Borcea și Dunărea, împlinesc activitatea întregii gospodării.

Secția de cîmpie este lîngă o gară anonimă, pierdută în șes, numită și ea Bărăgan, prin care acceleratul București—Constanța trece fulgerător, în amurg, luminat feeric, pe cînd pasagerii, agasați de șesul ce li se pare monoton din compartiment, n-o remarcă prin nici o interjecție de uimire. Poate de aceea, la imensul teritoriu al gospodăriei, nu există decît un singur inginer agronom, Ion Neculce, om vechi în meserie, pe cîtă vreme tinerii, proaspeți absolvenți de facultate, se înghesuie în jurul Bucureștiului, preferînd posturi insignifiante de brigadieri și contopiști de birou fiindcă „aici n-au condiții". În locul acestora stau maiștri agricoli, bărbați simpli, cu fețe arse și aspre, la care practica și devotamentul pentru cîmp înlocuiesc studiile superioare.

În timp ce acceleratul trece în amurg, ducînd pe vilegiaturiști la plajă, într-o baracă scundă cei din statul major al acestei secții elaborează ordinele pentru bătălia de a doua zi, ca niște amirali care împart oceanul în zone de operații strategice. Dimineața, după ce se usucă roua, combinele sovietice autopropulsate S.4 și cele românești, tractate, C.1, care s-au livrat în acest an de uzinele „Semănătoarea", cu desăvîrșire noi, se avîntă, ca niște corăbii ale șesului, în lanul colosal de grîu, a cărui latură, în lungime, măsoară zece km.; Iancu Vasile și Bărbieru Ion, combineri, sînt eroii acestei pașnice lupte, realizînd circa un vagon de grîu recoltat pe zi.

Secțiile din baltă, la care se ajunge pe un pod plutitor tras de o șalupă, sînt niște grupuri de case, mici, albe, acoperite cu stuf, lîngă nesfîrșite parcele de porumb. Din loc în loc, pe izlazuri se văd corturi albe, țuguiate, în care dorm peste noapte ingrijitorii turmelor de oi și ai cirezilor bovine. Directorul gospodăriei, Cheler Mihai, care supraveghează secțiile din baltă, e un moldovean voinic, aspru și blînd totodată, sosit în 1948, la înființare.

Și-a dăruit gospodăriei anii de maturitate. Contabil de profesie, a ajuns sub imperiul împrejurărilor, agronom și mecanic. Îi aparține o inovație, deja brevetată, datorită căreia vechea stropire a porumbului, cu console — niște dușuri enorme instalate pe tractor, — a fost înlocuită prin pulverizarea unui jet de apă din aparate denumite sugestiv: pluviatoare. În timp ce mă-ntorceam spre casă, în amurg, am văzut pe cerul albastru, metalic, deasupra Borcii, un semicerc de apă zvîrlit de pluviator, ca un curcubeu violet.

La întrecere cu tot globul

Cînd m-am dat jos din tren în gara Platonești, aveam două alternative. Ori să rămîn în acest sat, ori să mai fac 10 kilometri pe o căldură tropicală, pe jos, pînă la Sudiți. Nu știu nici astăzi de ce am ales-o pe cea de-a doua. Poate m-a atras zarea necunoscută deasupra căreia ardea un soare torid ca în Sahara. Tot drumul am regretat alegerea. Dar de îndată ce am ajuns la marginea verde a satului și am băut apă din prima fîntînă, am fost binecuvîntat de zeița uitării. A doua zi, mi-a părut bine că am nimerit la Sudiți și nu în altă parte.

Satul e așezat între salcîmi, pe un sol nisipos, chiar în inima Bărăganului. În luptă cu bălăriile colosale în care lupii își făceau vizuini ca în pădure, au crescut aici niște oameni bătoși, energici, iscusiți. Faima celor din Sudiți, bună și rea, s-a răspîndit în tot raionul. Aici fiecare om e ager, ambițios, tenace ca un arc încordat. Vorba lui e aspră, mînioasă. Cînd vorbesc doi din Sudiți, ai impresia că se ceartă. Le place să se ia reciproc peste picior, cu ironie tăioasă. La șah, duelul de vorbe e mai important decît lupta dintre figuri pe tablă. Ironia nu exclude nici pe oaspeți. Chiar în seara cînd sosii am întrebat: „N-aveți niște apă de băut?" — „Avem apă de mîncat" — mi-a răspuns un drac de fată cu obrazul oacheș.

Cei din Sudiți sînt mîndri de două lucruri: întîi că din moși-strămoși viază pe Bărăgan, al doilea că aici, la ei, e puterea grîului, că ei dau pîinea întregii țări. Ba, mai mult, sînt convinși că așa cum muncesc ei nu se mai muncește nicăieri pe lumea asta. Într-un fel au dreptate. Dacă e vorba de ambiție în muncă, nu-i bate nimeni. Aici omul „moare pe snop, dar nu se lasă". Președintele lor, înalt, aprig, tăios la vorbă ca ceilalți, pretinde ca împreună cu oamenii săi de la colectivă „el are curajul să meargă la concurs de secerat pe tot globul".

Localnicii nu recoltează cu S.M.T.-ul. Mia de hectare de grîu o taie cu secerătorile lor. Spectacolul recoltei e uluitor, demn de măreția unei ode a muncii. Pe un lan de grîu fără hotar, se înșiră la rînd cele douăzeci și șase de secerători trase de șase cai fiecare. Un om mînă caii, altul pune legătura, al treilea aruncă spicele de pe targa mașinii, iar în urma lor alți patru sau cinci leagă snopii și-i așează în clăi. Cînd mașina a ajuns la capătul lanului, s-a terminat și treaba: snopii legați, clăile gata. Echipajul acesta de șase cai și opt oameni se deplasează ventiginos ca o mașină perfectă, fără nici o oprire, sub căldura teribilă a verii care în cîmpia Dunării atinge maximum de intensitate. Inginerul agronom cînd vine pe cîmp le strigă de departe: „bună-ziua", și trece înainte fiindcă oamenii aceștia, leoarcă de apă, nu se opresc nici măcar să răsufle, dar mi-te să schimbe o vorbă cu cineva. Ceea ce e impresionant la Sudiți este hotărîrea cu care oamenii de aici, cu ambiția și tenacitatea lor caracteristică, au pornit pe drumul colectivei. Ei nu se joacă de-a agricultura. Dacă au intrat în colectivă și au văzut că merge, nu mai privesc înapoi. Se bat care mai de care să facă mai multe zile-muncă, tendință ce ajunge uneori la exagerare. De teamă că n-or avea ce munci, ei preferă să utilizeze caii lor decît mașinile de la S.M.T., uitînd că avuția colectivei nu stă atît în zile-muncă în număr mare, cît în valoarea acestora reprezentată de produsele obținute.

La Fetești m-am întors în camionul colectivei. Pe drum, în cabina șoferului, stăteam lîngă o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, care mergea la tribunalul raional, unde era asesoare populară. Din vorbă în vorbă, am ajuns să discutăm despre președintele colectivei. M-a luat gura pe dinainte și am zis că e om cam aspru. Atît mi-a trebuit!

— Cum spui că e răutăcios (ca să vedeți cum m-a răstălmăcit) dacă a crescut opt copii? — a protestat imediat femeia de lîngă mine. Unul e la școala de doctori veterinari, alți doi sînt brigadieri de kadeuri la Hagieni, încă doi la școala de mecanici de la Poarta Albă, o fată la școala de subingineri la Medgidia, alta la croitorie... Ce crezi dumneata, că-i așa de ușor să crești opt copii?

Culmea coincidenței! Vorbisem chiar nevestei vrednicului președinte din Sudiți:

— Mai bine muncea la zile-muncă și avea o singură răspundere și nu o mie de răspunderi ca acum — continua să mă certe această energică femeie demnă de soțul ei. Ce dacă țipă la oameni? Ia să ai dumneata pe cap cea mai mare gospodărie de pe raion, 3500 hectare de pămînt, 1400 de brațe de muncă, trei camioane, 300 cai, să vedem ce ai face? De cînd e președinte, omul meu doarme ca iepurele. Vine noaptea tîrziu și vorbește prin somn. Dumneata zici că e răutăcios...

Pînă la Fetești drumul nu mi s-a părut deloc plictisitor. Nu prea vorbeam de frică să n-o supăr cu ceva mai rău. La despărțire, spre uimirea mea, femeia președintelui îmi zise:

— Dacă mai aveți timp, mai poftiți și altădată la noi.

Așa sînt cei din Sudiți. Tu îi crezi mîncăcioși, pe cînd ei, în fond, ating culmea amabilității.

★

Cît timp am cutreierat aceste cîmpuri, ziarul îmi aducea vești din celălalt capăt al regiunii, din raionul Tulcea, acolo unde sporea zilnic procentul de cooperativizare. Și într-una din zile, cotidianul local „Dobrogea Nouă" apăru festiv, colorat în roșu: regiunea Constanța e complet cooperativizată! M-am bucurat căci mă simțeam solidar cu această uriașă bătălie ale cărei urme înnoitoare, grandioase, le descifram la tot pasul, înscrise în peisaje și destine umane.

Vasile Nicorovici

Recoltă bogată de grîu

— Lungește-l cu 12 cm. înainte de începem, altfel intrăm în categoria a 2-a a tarifului!

Desen de CIK DAMADIAN

Unii sculptori mai tineri fac lucrări gigantice chiar dacă subiectul ales nu justifică dimensiunile.

CĂRȚI NOI

KOVÁCS GYÖRGY: „Buchetul"

(Urmare din pag. 1)

denția excesivă a tuturora, ca și de suspectarea abilă a fiecărui gest. Atmosfera dictaturii fasciste este admirabil realizată.

Imaginea monstruoasă a șovinismului se desfășoară astfel înaintea cititorului cu o mare forță de demascare. Sufletul omului simplu, strivit și umilit sub călcîiul dictaturii este descoperit însă și prin dimensiuni umane pline de noblețe și generozitate. Kovács György descrie procesul trezirii conștiinței și a demnității rominilor și ungurilor care se unesc împotriva alianței chiaburilor șovinești de ambele naționalități. Varga Pista, Moise Dăndărău sau Vereș Deneș sînt pe fundalul întunecat al romanului portretele luminoase ale unor oameni curajoși, inimoși, care se împotrivesc valului de învrăjbire, măsurilor menite să umilească și să încovoaie demnitatea umană. Alături de ei, sora rominului ucis, Ioana Năznanu, și logodnicul ei Szente Peter rămîn în permanență credincioși dragostei lor. Figurile acestor eroi aduc o briză de aer proaspăt în atmosfera dramatică a întregului roman. Recenta carte a lui Kovács György evocă un moment semnificativ din istoria luptei pentru libertate a poporului nostru, într-o imagine epică remarcabilă.

Miron Dragu

ION GHEORGHE: „Pîine și sare"

(Urmare din pag. 1)

epic e veșnic în căutarea unei exprimări sugestive, care să prezinte faptele narate, despuiate de orice detaliu de prisos, în stare să o coboare la nivelul prozei.

Ion Gheorghe e drept, nu a găsit întotdeauna suficiente resurse pentru a rezista expresiei plate. („Isi jupoate cînd îi mor / cîinii, nu din alceva /vinde omul stringător / pieile la D.C.A..." sau: „O să plece, ia, ca mîine/ și Ihale. E, și-atunci? / O să tragem ca de-un cîine /mort. Pînă ce-om da pe brînci").

Pornită, desigur, din dorința de a explicita episoadele unei acțiuni întortocheate, tendința aceasta de înlocuire a elementului liric printr-o narațiune versificată coboară tensiunea dramatică a romanului.

Există o oarecare tendință a scriitorului de a-și trata personajele principale cu mijloace împrumutate din arsenalul romanticilor, de la care a moștenit și formula literară a romanului în versuri. Oamenii cărții lui Ion Gheorghe sînt prezentați de la început în două serii paralele: canalii și cameni de treabă, negri și albi. Personajele se mișcă într-o direcție sigură, fără posibilitatea întoarcerii. Evoluția se produce în sensul accentuării unor trăsături caracteristice, nu în sensul unor convertiri totale care ar fi fost poate inadecvate genului.

Credem că putem să întîmpinăm, odată cu apariția cărții lui Ion Gheorghe, afirmarea unui cert talent de narator. Alegînd o formă literară extrem de pretențioasă, scriitorul ar fi putut să ajungă cu bine la capăt, dacă ar fi găsit mai puternice resurse (garantate prin prezența fiorului poetic în anume pasaje lirice) de luptă împotriva unei exprimări uneori prozaice.

Dan Grigorescu

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Respectul pentru realitate

Nu de multă vreme, „Gazeta literară" a invitat pe scriitori la o discuție despre reflectarea actualității în literatură. Nu este prima convorbire publică pe care o întreținem și, desigur, nici ultima. Ceea ce mă îngrijorează este faptul că de la aceste colocvii lipsesc criticii, vorbesc de cei mai bine pregătiți, singurii în stare să fixeze limitele discuției. O rezervă ciudată îi cuprinde adeseori pe cei mai sus pomeniți și ne trezim în fața unor lungi și monotone dezbateri care nu duc la nici un rezultat concret.

Ar fi fost necesar ca cineva să reamintească conținutul noțiunii de „realism socialist", să exemplifice prin cîteva opere cunoscute biruințele acestei metode care, oricît ar nega-o unii, există și după aceea să se treacă la literatura noastră, arătîndu-ni-se încă o dată ce am realizat noi în acest domeniu.

Problemele pe care le avem de clarificat nu sînt tocmai atît de ușoare și fără seriozitate; numai de dragul de a discuta, în lipsă de ceva mai bun, nu vom ajunge la nici un rezultat. Cineva din redacția „Gazetei literare", unde lucrez, recomanda chiar un ton polemic, pentru că așa cum se știe, fără puțină căldură, dezbaterea va rămîne sterilă. Sfatul nu mi s-a părut tocmai rău și dacă pînă acum cei care au luat cuvîntul s-au mulțumit să rămînă la tonul confesiunii, să sperăm că se vor ivi teoreticieni care vor însufleți, cu decență, această bătălie care se anunță.

In ceea ce mă privește, nu vă promit mare lucru pentru că așa cum am declarat altă dată îmi este mai ușor să scriu o nuvelă decît un articol. In măsura experienței personale voi încerca să ating unele chestiuni care îmi sînt cunoscute și dacă contribuția mea la discuția începută va fi parțial subiectivă voi primi cu plăcere contraargumentele celor care se vor arăta dispuși să mă combată.

S-a vorbit la noi despre așa-numitul realism critic și despre realismul socialist ca despre două noțiuni străine una de alta în cea mai mare măsură, pretinzîndu-se că cel din urmă nu este decît fructul primului. Această părere a fost combătută la timp de către unii critici și pe bună dreptate. Mi se pare că cei care au emis teza de mai sus uită că și în realismul socialist noțiunea de critică nu este un corp străin, sus-amintiții idealizînd formula. După aceștia, așa cum au demonstrat-o erorile criticii, făcute cu ani în urmă, literatură realist-socialistă era literatura care prezenta idilic realitatea socialistă, or, după cum s-a spus la timp, realitatea timpului nostru refuză culoarea roz, tendința fără artă.

Ceea ce au uitat scriitorii idilici a fost faptul că și societatea, asemenea indivizilor, are o copilărie și o tinerețe a ei, că o revoluție nu conține numai actul brutal, fizic, al luptei pentru răsturnarea unei orînduiri depășite, ci o cucerire lentă a societății care se schimbă sub dogoarea ideilor în numele cărora s-a produs. Revoluția franceză nu înseamnă numai căderea Bastiliei, ci și iluminiștii, Napoleon, etc, după cum Marea Revoluție Socialistă din Octombrie nu poate fi rezumată la salvele „Aurorei" și cucerirea Palatului de Iarnă.

Este desigur foarte comod să prezinți o societate ideală în care oamenii sînt convinși peste noapte de necesitatea instaurării socialismului pe toată planeta, dar din nefericire, practica arată că pînă la ziua aceasta mai avem de străbătut un drum lung, plin de greutăți, greutăți care nu ne sperie însă.

Respingerea cu vehemență a unor opere care conțineau și aspecte negative ale societății noastre sub pretextul că falsifică realitatea a dus la crearea unor monstruoase torturi literare (aici cuvîntul torturi are sensul de prăjitură, vreau să precizez) în care stafidele cele mai gustate de către niște critici inconștienți, erau tocmai o serie de discursuri de o platitudine care pe drept cuvînt vor rămîne capodopere ale genului.

Nu este o primejdie pentru societatea noastră ca să nu se prezinte cu curaj și bună credință greutățile pe care le întîmpinăm, și bineînțeles, nu numai greutățile, cînd în jurul nostru se săvîrșesc atîtea fapte mărețe. Așa cum s-a mai spus, nu comuniștii trebue să se teamă de adevăr, ci acele elemente oportuniste care s-au strecurat și în artă și care în numele principiilor noastre cele mai scumpe, vor să producă o literatură de bal, impopoțonată cu panglici caraghioase pe care este timpul să le aruncăm la gunoi.

La timpul ei „Infringerea" lui Fadeev, care a rămas peste ani de zile o carte excepțională, va fi trezit desigur nemulțumirea unora, se va fi spus că nu era timp pentru societatea sovietică de atunci că eroul acestei cărți să fie luat drept un reprezentant al bolșevicilor, dar cine spune că în lupta noastră a comuniștilor, nu au existat și înfrîngeri? Important pentru cititor este cum a fost înfrînt eroul lui Fadeev.

Despre cartea lui Șolohov „Pe Donul liniștit" s-au scris și se vor mai scrie nenumărate articole și studii. Credeți că la apariția ei nu s-au ivit detractori care să-l prezinte pe Grișa Melehov ca pe un dușman al socialismului? Insingurarea sa finală, întoarcerea lîngă copilul pe care-l oferă acelui soare străin și rece, nu este un sfîrșit pesimist, ci o sobră și cutremurătoare concluzie. Cine-și închipuie sufletul omenesc ca pe un apartament cu odăi luminoase și întunecate prin care se circulă prin uși batante, nu este romancier.

Voi mai aminti aici și de o altă carte foarte apreciată de critica sovietică: „Șoseaua Volokolamskului" a lui Beck, și care începe, o, oroare pentru filistini, prin a descrie spaima unui soldat sovietic care apără șoseaua ce duce spre Moscova. Ei bine, trebuie spus, om fiind, comunist fiind, cîteodată ni se face și teamă și noi nu putem permite să mințim, să facem din eroii noștri niște statui neconvingătoare, fără inimă.

Nu e întîmplător că dacă se face o trecere în revistă a realizărilor literare din ultimii 13 ani, puțini eroi ne rețin atenția și le memorăm numele. Mi se pare însă firesc să fie așa pentru că timpul trecut este scurt față de vastitatea procesului social declanșat de răsturnarea burgheziei la noi în țară. Mitrea Cocor al maestrului Sadoveanu, Darie, „desculțul" lui Stancu, inginerul Mateica din „Drum fără pulbere" de Petru Dumitriu, Ilie Barbu din „Desfășurarea" lui Marin Preda, Anton Filip din „Bărăgan" al lui V. Em. Galan și Andrei Sabin din „Străinul" de Titus Popovici sînt eroi convingători pe care cititorul îi ține minte pentru că scriitorii i-au însuflețit cu talentul lor „pentru că în ceea ce fac nimic nu este nenatural și, ca să încheiem, pentru că creatorii lor i-au iubit și ni i-au prezentat tendențios, dar cu artă.

Partinitatea scriitorului realist socialist nu trebuie să fie numai o partinitate declarativă. Se ajunsese cu ani în urmă la monstruozități de genul acela că într-o carte foarte stufoasă și lipsită de duh, mi se pare că niște răzeși sau robi își vorbeau cu „boier dumneavoastră" (asta era semnul protestului social) și emiteau niște teorii pentru care însuși Marx ar fi fost gelos dacă ar fi putut să le audă.

Și pentru că promisesem la început să recurg și la experiența personală, voi face cîteva mărturisiri. Inainte de a da la tipar ultima formă a cărții mele „Groapa", am avut o adevărată luptă de conștiință provocată de un capitol parazitar acestei cărți, scris la sugestia unui eminent critic, bine intenționat de altfel, dar cam lipsit de curaj. „Truda", cum se intitula, înfățișa cu mijloace mai puțin artistice, greva unor tramvaiști și la o ultimă lectură mi-am dat seama că ascultînd sugestiile altora, unitatea acelei cărți atît de discutate (eram să spun contestate) era amenințată prin „lipirea" paginilor care nu-și aveau locul acolo. S-a găsit un iezuit de la Cluj care să facă în afară de alte învinuiri pe care mi le-a adus, un adevărat proces de intenție din acest fapt mărunt, nelipsind decît să scrie în intortocheatele sale articole că, vezi doamne, am suprimat capitolul cu pricina pentru că asemenea răzvrătiri nu-mi plac. Vreau să-l asigur pe înflăcăratul apărător al moravurilor ardelene că nu numai că nu am renunțat la acest capitol, dar că-l și voi publica în curînd într-un volum de nuvele, adică exact acolo unde-i este locul. Anecdota de mai sus vrea să demonstreze că adesea vina producerii unor opere literare de duzină nu aparține numai scriitorilor ci și acestor păstori de cărți care din inconștiență sau ipocrizie împing pe creatori pe un drum greșit.

Fiind încă la capitolul mărturisirii, voi mai aminti aci de o întîmplare pe care nu am s-o uit atît de ușor și care va demonstra de asemenea cum înțeleg unii realismul socialist, mai bine spus cum înțelegeau această noțiune: înainte de publicarea nuvelei mele „Gloaba" în volum, am avut la Editura Tineretului o discuție cu unul din redactorii acestui op minuscul. Intre numeroasele și arbitrarele sugestii care mi se făceau era și aceea că nu trebuia să pomenesc despre „otrava dulce a plumbului", pentru că, spunea interlocutorul meu, „ce dracu', în socialism nu s-au luat măsuri pentru ocrotirea sănătății muncitorilor?" Adică, mai pe scurt, sub regimul socialist, fabricile nu mai scot fum pe coș pentru ca să nu se asfixieze muncitorii.

Sînt îngustimi regretabile pe care trebuie să le denunțăm fără cruțare pentru că altfel ne expunem la ironiile de cele mai multe ori îndreptățite ale cititorilor pe care nimeni nu are dreptul să-i disprețuiască într-atît încît să creadă că ei pot fi convinși de orice, foarte ușor. Un zețar cu care am lucrat ani de zile și care nici nu bănuia că sînt scriitor la acea vreme, îmi spunea de multe ori, în orele noastre de lucru, după ce citise pagini întregi de maculatură sforăitoare: „Tovarășe Barbu, ce i-aș mai lua eu de gît pe scriitorii ăștia și mi ți-aș aduce aici, în tipografie, să vadă cum se construiește socialismul, cu sudoare, cu ore de noapte, nu cu vorbe late!" Omul mi se văita, era un cititor pasionat, și nu era vorba desigur de toate cărțile, pentru că unele îi plăceau, se recunoștea. „Parcă noi n-am avea suflet, tovarășe, parcă n-am avea neveste și copii, cu care ne certăm, pe care-i iubim". Acelor pagini care nu-i plăceau prietenului meu le lipsea omenescul. Atunci mi-am dat seama, că pe oameni nu-i poți convinge punîndu-le în față niște automate care rostesc lozinci. Eroul zilelor noastre are frămîntările sale, ele trebuie dezbătute, noi, scriitorii, trebuie să găsim soluții, literatura actuală nu poate rămîne un produs de desert.

Nu pentru toți cei ce trăiesc în apropierea noastră munca este o bucurie și o împlinire. Mai există leneși și escroci, chiulangii și rău intenționați. Fără teamă, trebuie să cauterizăm în ceea ce scriem aceste răni sociale și operația trebuie făcută cu meșteșug ca să fie și eficace și convingătoare. Nu o întoarcere la tot ce este rău recomand eu, nu o aplecare spre fenomenele negative în exclusivitate cer, ci curajul de a privi drept în față greutățile întîmpinate și înfățișarea lor cu talent.

Apropierea de oamenii lîngă care trăim, cunoașterea adîncă a frămîntărilor lor este singura cale care poate duce la reușite în munca noastră. Cine fabrică literatură de la masa de scris între pereți capitonați și nu făurește în mijlocul tumultuoaselor zile pe care le trăim, lîngă dogoarea faptelor, să fie sigur că va fi uitat și asta foarte curînd și nu cunosc o pedeapsă mai mare pentru un scriitor decît zădărnicia muncii sale.

Las teoreticienilor să dezbată greșelile pe care poate le conține acest articol, dar trebuie să spun că el este de fapt numai strigătul sincer al unui om care se silește în fiecare zi să contribuie la înflorirea revoluției socialiste în care credem și pe care sînt sigur că o vom vedea biruind deplin.

Eugen Barbu

CÎTEVA PROBLEME

DEPAȘIND într-un mod indiscutabil faza dibuirilor, a experiențelor timide, a „încercării forțelor", literatura noastră se află în fața unei etape de-o importanță esențială: oglindirea matură, profundă și multilaterală a contemporaneității. In lupta complexă pentru însușirea realismului socialist, a cărui vitalitate incontestabilă a prilejuit literaturii noastre o dezvoltare necunoscută în trecut, ideea prezenței în actualitate și în același timp sentimentul ascuțit al responsabilității scriitorului, s-a manifestat continuu, chiar dacă nu totdeauna realizările au fost pe măsura intențiilor. Dogmatismul, ale cărui rădăcini trebuie căutate nu numai, facil, în incompetența unor persoane cu funcții administrative, ci și în dificultățile inerente ale însușirii unei noi concepții asupra lumii (proces complicat, însumînd în același timp demascarea adîncă, sinceră și uneori dureroasă, necesară fiecărui creator în parte, a balastului ideologiei burgheze) a fost îngropat. Recidivele lui sînt lipsite de gravitate și în orice caz nu pot frîna procesul de oglindire a realității în toată amploarea lui.

Discutarea acestei probleme, preocupare constantă, cred, a fiecăruia dintre noi, mi se pare salutară, în măsura în care ea se va desfășura pe marginea creației artistice și va întări climatul serios comunist, de apreciere a operei de artă, dincolo de orice apriorisme, sau meschinării de coterie.

Personal, cred că una din problemele cele mai dificile asupra căreia atenția noastră trebuie să se oprească e cea a *perspectivei*, sau, cum spunea Fedin, a „imaginii timpului". Dacă în trecut, sau în literatura care înfățișează trecutul, timpul e o componentă ajutătoare, un cadru evolutiv, în care omisiunile se completează oarecum de la sine, epoca noastră, consemnînd o victorie asupra timpului, supunîndu-l — cere scriitorului o contribuție personală, face din timp, tot după formularea lui Fedin, un erou cu aceleași drepturi ca și ceilalți eroi. De la 23 August 1944 s-au petrecut atîtea lucruri, încît aș îndrăzni să spun că fiecare an își are „culoarea" lui proprie și însemnătatea lui specifică. Oglindind această epocă, fiecare tăcere e o lacună, iar simplele referiri cronologico-sociologiste n-o pot acoperi. Cred că în aprecierea superficială a acestei cerințe se ascunde și primejdia unui fel de cronicărism atotcuprinzător care respectînd repartizarea forțelor sociale și sensul strict al mișcării lor contrarii se menține la suprafață, creînd „esențe" în stare pură și nu oameni vii. In realitate e vorba de capacitatea și de efortul de-a surprinde intensități umane enorme pe un parcurs uneori neverosimil de redus și de dificultatea reală de-a stabili un raport verosimil (cu implicațiile lui *viitoare*) între aceste două coordonate: timp și transformare calitativă. Perspectiva nu se reduce numai la o reverie finală și lirică; dimpotrivă ea decurge din atitudinea nouă, comunistă, în abordarea Omului și nu se poate confunda cu optimismul săltăreț — revoluția însemnînd nu întronarea Arcadiei pe pămînt, într-un termen dat, ci descătușarea deplină a energiilor umane, cîștigarea prin sacrificii și trudă a unei demnități adevărate.

In sensul acesta vechea tendință naivă de-a împlini definitiv, în plus sau în minus, destinul fiecărui erou, în cadrul unei compoziții riguros gîndite pentru a închide, rotund, conform cu destinul social-istoric obiectiv, al clasei sau păturii din care face parte, mi se pare o manifestare vulgară a idealismului, mai ales atunci cînd se referă la epoca noastră. Transmutarea absolutizării artistice, valabilă atunci cînd se aplică unei categorii sociale a cărei orbită s-a închis sau e pe cale să se închidă — aplicată unei epoci virile și clasei muncitoare care are totul înainte, duce la un fals optimism, la limitarea perspectivei reale prin înlocuirea ei cu o perspectivă subiectivă, intențională.

De aici decurge problema cea mai importantă și cea mai grea: înfățișarea omului nou al vremii noastre, în condițiile specifice care i-au dat naștere, și nu pe baza trăsăturilor pe care „ar trebui" să le aibă (așa cum s-a întîmplat uneori, încît am avut de-a face cu un recipient de calități și cu indignări critice atunci cînd ele nu alcătuiau florilegiul complet; sau mai grav, cînd erau întunecate de prezența insolită a unui „defect" nebiruit și neîngropat definitiv în final). Evoluția dialectică neîntreruptă: cunoaștere-acțiune-cunoaștere (accident rar, izolat și orbitor în trecut) devine azi o realitate individuală, ca urmare a unui proces niciodată simplu, niciodată liniar și mai ales ca rezultat uman al lichidării prin revoluție a exploatării. Omul care, eliberat din plasa unor relații cărora ideologia clasei dominante le dădea un caracter fatidic, începe să se gîndească pe sine, la adevăratele lui dimensiuni, este cea mai fantastică ispită pentru un scriitor; în același timp aici, fiecare inadvertență, cea mai mică stîngăcie, țipă, iar denaturările obiectiviste acoperă tocmai acest fenomen cu totul nou, cel mai interesant.

S-ar putea vorbi aici de o uimitoare efervescență spirituală, uneori cu poticniri, îndoieli și greșeli a unor oameni pentru care, pînă ieri, gîndirea era doar o fragilă armă a instinctului de conservare, o mulțime jefuită pentru care „eul" nu era o realitate, iar manifestările lui erau înăbușite din prudență, înainte de-a urma consecințele sociale. Acest lucru a devenit posibil în urma apariției unei noi valori etice, rezultat specific al victoriei clasei muncitoare: sentimentul responsabilității față de alții și față de sine, lucru de neconceput într-o societate în care orice abatere de la egoismul inculcat de toate organizațiile suprastructurii, e privit ca o aberație, sau ca o maladie, și se cere reprimat de urgență. Omul pe care o nedreptate făcută tovarășului său, sau insuccesul unei fabrici din Bîrlad nu-l lasă să doarmă, omul care acționează și-și găsește satisfacțiile majore — sensul vieții — în această acțiune; relațiile care se stabilesc între astfel de oameni și le dau sentimentul unic al solidarității, și deci al demnității lor, trebuie să devină preocuparea primordială a scriitorului. (Aceasta e de altfel responsabilitatea lui).

Eu văd în acest lucru nu numai „o sarcină de onoare" (termenul a fost prea mult folosit à tout propos) ci în primul rînd o necesitate scriitoricească și partinică: multilateralitatea destinelor omenești, *înțelegerea* lor și a mesajului major și nou pe care ele-l transmit, iată replica pe care forțele literaturii noastre pot s-o dea unui anume scepticism steril, filistin, penibil și interesat.

Titus Popovici

REALISMUL LUI N. FILIMON

NICOLAE M. FILIMON
după o fotografie din anii 1860-1862

CARIERA literară a lui N. Filimon se concentrează către sfîrșitul vieții sale: din toamna anului 1858, pînă în primăvara anului 1863. Cînd debuta, cu însemnări de călătorie, se istoveau în presa pariziană polemicile în jurul realismului, întreținute mai ales de romancierii, astăzi uitați, Champfleury și Duranty. Filimon era în curent cu presa franceză și italiană, dar se interesa mai ales de ecourile vieții muzicale, în calitate de critic muzical și de „publicist teatral", cum își spunea cu modestie. In 1857, apariția romanului „Madame Bovary", precum și a culegerii de versuri „Les Fleurs du Mal", provocînd procese răsunătoare pentru delictul de „atentat la moravuri", a fost un prilej nou de punere în discuție a realismului în literatură. Cronicarul dramatic al periodicului „Țeranul romîn" era cîștigat ideii de moralitate. Analizînd vodevilul „Jianul", de I. Anestin și Matei Millo, Filimon se declara nemulțumit de moralitatea deznodămîntului: „Venind la chestiunea de moralitate, care după toți autorii antici și moderni cată să fie baza unei piese teatrale, vedem că autorul, după ce face din circserdar Stoica un criminal de cei mai de frunte, apoi, la dezlegarea intrigei, în loc să-i dea dinte pentru dinte ori din partea Jianului, sau dintr-a dreptății, se mulțumește cu scoaterea lui din serviciu, fără a se gîndi că printr-aceasta încurageaza crima și dă o lovitură aspră virtuții". Moralismul lui Filimon era de altfel corolarul convingerii lui în funcția socială a artei. Nu știm ce va fi gîndit viitorul scriitor romîn cu privire la procesele intentate de procurorul imperial. In orice caz, felul cum își va sancționa după legea talionului propriile personaje, în conflict cu etica, nu-l arată deloc tranzacțional cu amoralismul în artă.

Morala este și „la baza" romanului său „Ciocoii vechi și noi", cu subtitlul paremiologic „sau ce naște din pisică șoarici mănîncă". Nu e o învățătură etică implicită, ci cît se poate de explicită. Ca să nu fie prea mare bătaia de cap a cititorului, lăsat la puterile minții lui, autorul își precede „romanțul" cu o Dedicație închinată „Domnilor ciocoi" și cu un Prolog. Dedicația se încheie cu o diatribă teribilă (epitetul, foarte frecvent folosit de autor, nu i-ar fi displăcut):

„Vouă, dar, străluciți luceaferi ai viciilor, cari ați mîncat starea stăpînilor voștri și v-ați rădicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriți în mizerie; vouă, cari sînteți putrăjunea și mucegaiul ce sapă din temelii și răstoarnă împărățiile și domniile; vouă, cari ați furat cu zvanțul din funcțiunile cele mici și cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, cînd v-ați cumparat moșii și palate, stropiți cu noroi pe făcătorii voștri de bine; vouă și numai vouă dedic această slabă și neînsemnată scriere. Citiți-o cu băgare de seamă, domnii mei, și oricîte hoții imi vor fi scăpat din vedere, însemnați-le pe un catastih și mi le trămiteți ca să le adaog la a doua edițiune".

Filimon are patosul etic, nelipsit de retorism romantic și un anume umor sec, în finalul care apelează la colaborare. Prologul dezvoltă ideea primejdiei de „a aa frînele guvernului în mînile parveniților" și denunță comportările acestora în viața socială. Acestui prolog îi răspunde epilogul cu titlul „Din opincar, mare spătar", în care romancierul opune ascensiunii prin mijloace criminale a lui Dinu Păturică, pînă la urmă falimentară, răsplătirea lui Gheorghe, fost vătaf al postelnicului Andronache Tuzluc; e un happy end simbolic, care confirmă credința romancierului în puterea justiției imanente, și este concluzia optimistă a romancierului social, cu o puternică armătură etică.

Metoda realistă a lui Filimon se reazimă pe de o parte pe observație, pe de alta pe documentare. Sînt cei doi piloni ai construcției sale epice. Observatorul nutrește o singură ambiție cam naivă: aceea de fizionomist. Ambiția rezultă din adagiul după care expresia omului ar fi oglinda sufletului. Dinu Păturică, bunăoară, nu e numai un vulpoi, la figurat, e un june cu ochi vicleni și cu nasul ridicat în vîrf „ce indică ambițiunea și mîndria grosolană". Mai departe, romancierul îl categorisește „șarpe veninat", iar instrumentul acțiunii lui, de deposedare a stăpînului său, Chera Duduca, e o „Viperă orientală", sufletește impenetrabilă, în care totuși se încrede postelnicul Andronache Tuzluc, crezînd că „descifrase logogriful din inima grecei". Andronache va fi victima încrederii sale într-un arivist fără scrupule și într-o aventurieră de care se îndrăgostește. Cu privire la resorturile acestei pasiuni, Filimon nu se arată un realist avizat. Perspectiva din care privește iubirea e mai mult romanțioasă decît realistă. Iubirea e după dînsul o „pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înalță, iar alteori ne degradează". Termenii antitetici aparțin romantismului, care vedea în femeie cînd un înger, cînd un demon. Filimon își însușește această terminologie atît în romanul, cît și în nuvelele sale. Substratul fiziologic al acestui sentiment nu-i rămîne necunoscut romancierului nostru, care îl distinge însă, ca „o furie, un delir momentaneu" de „amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima și înalță spiritul", așadar de conceptul idealist al iubirii, propriu romantismului.

In scenele acțiunii sale epice, Filimon nu uită niciodată să asocieze mobilelor psihice, exteriorizarea fizionomistică corespunzătoare. Marele ban C..., prototipul boierului de țară demn, se înfățișează înaintea domnitorului Caragea, care l-a chemat: „Bătrînul boier înaintă cîțiva pași, apoi se opri în loc și salută pe toți boierii, iar după aceea merse cu pași statornici și maiestoși pînă la treptele tronului, privi pe domnitor cu un ochi în care cel mai mare fizionomist n-ar fi putut să descopere nici lingușire, nici servilism, ci numai ură și dispreț, acoperite cu vălul indiferinței; apoi, după ce făcu un compliment oriental, sărută mîna asupritorului, cu o neplăcere destul de invederată".

Domnitorului nu-i scapă aversiunea banului, dar îi întinde mîna „cu un zîmbet care ar fi amăgit pe orice om nededat cu finețea fanariotică".

Procedeul romancierilor contemporani din Apus, romantici și postromantici, constînd în intervenția autorului, cu fața la public, e folosit și de Filimon. Iată cum începe cap. V:

„Lectorii noștri cunosc foarte bine agitațiunea în care am lăsat pe Păturica, în primul capitol al acestei scrieri; știu asemenea ambițioasele lui visuri și marea sete de bani și mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuințate de dînsul pentru realizarea acestor aspirațiuni".

Filimon nu și-a pus problema obiectivității, specifică romanului realist, care comandă absența aparentă a povestitorului, atitudinea sa impersonală. El ia atitudine din pragul cărții și ține să-și afirme prezența mai în fiecare capitol, ducîndu-și personajele de mînă, arătînd unde le-a lăsat și indicînd progresele acțiunii, pas cu pas, pînă la catastrofa personajelor negative și la apoteoza celor pozitive. Psihologul ține să enunțe legile vieții morale și să-și încadreze eroii în marginile lor.

„Se zice că voința tare și statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunța asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contimporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realiză cîteodată. Picătura găurește piatra, zice un alt proverb. Se poate și nu se poate; acela însă care realiză acest proverb este un om mare în felul său. Păturică era într-adevăr un om extraordinar".

Neîncrezător în sugestia directă a acțiunii și a conflictelor sufletești, Filimon înțelege să-și asume rolul de călăuz fățiș înaintea cititorilor, să judece personajele și faptele lor cu procedee părăsite de pionierii realismului.

Un alt procedeu nerealist este cumulul de fapte, decurgînd din structura omogenă a caracterelor, cu tendințe paroxistice în direcția unică, fie a răului, fie a binelui. Eroii săi sînt în definitiv scheme etice, desăvîrșit abjecte sau perfect morale. Lui Dinu Păturică îi este rezervată o acțiune istorică imaginară, de mari proporții: năruirea lui Tudor Vladimirescu, prin provocarea de jafuri ale pandurilor, ca să fie aspru sancționate și să atragă prin ricoșeu pieirea eroului național. Acest „hors d'oeuvre" i se pare lui Filimon pe măsura caracterului extraordinar al lui Dinu Păturică. Celelalte acțiuni și comportări ale arivistului sînt firești și logice. Modestia fățarnică a debutului, etapele parvenirii, la școala politică a lui Machiavel, și a unui tratat de fiziologie, comportările parvenitului ca exploatator al țăranilor sau de fiu denaturat, epicurismul său gastronomic, cinismul lui sînt înfățișate veridic și convingător. Dinu Păturică nu e numai eroul central al romanului, e singurul tip viu în „Ciocoii vechi și noi", căruia îi sînt sacrificate prin schematism psihologic toate celelalte personaje.

Ca un fundal de tablou, cu largă perspectivă socială, se desfășoară societatea romînească între anii 1814 și 1830, magistral zugrăvită. Filimon și-a pus la contribuție, pe lîngă cunoștințele sale directe, o adevărată pasiune de arhivist. A scotocit registrele, condicile, anaforalele ca să aleagă documentele semnificative, de ordin economic, social și politic. A reconstituit imaginea Bucureștilor din ajun, a orașului în permanentă transformare, a ceremonialelor de curte, a alaiurilor, a petrecerilor cu detalii plastice de arhitectură și de știință vestimentară. Romancierul, cum am văzut în articolul trecut, cunoștea secretele cosmeticei feminine și rețete gastronomice variate, de uz strict local sau din sfera Orientului balcanic. Documentarul propriu-zis întrece cu mult ambițiile psihologului și fizionomistului, cam sumari și schematici. Intuiția fenomenului social e mai autentică decît aceea a moralistului, în sensul clasic al cuvîntului. Scriitorul descriptiv al moravurilor, în faza lor tranzitorie, e superior autorului de scene tari, compuse melodramatic.

Cu „Ciocoii vechi și noi", Filimon n-a dat numai întîiul nostru roman social valabil. Cu o intuiție într-adevăr genială, a descoperit o temă fundamentală a epicei noastre și a trasat o linie de viitor romanului romînesc. Tema este aceea a transferului de clasă, specifică epocii marii proprietăți rurale de tip feudal. De la Dinu Păturică la Iancu Urmatecu, din „Sfîrșit de veac în București", de Ion Marin Sadoveanu, o serie de romancieri au atacat aceeași problemă: Duiliu Zamfirescu în „Tănase Scatiu", Mihail Sadoveanu în „Venea o moară pe Siret", Ludovic Dauș în „Asfințit de oameni". Cu ciocoiul nou al lui Filimon intră în literatura noastră tipul activ și dinamic al vechilului, care se ridică pe ruina stăpînului incapabil, absenteist la propriu sau la figurat. Este, mutatis mutandis, la meridianul nostru, un Julien Sorel, de factură rapace, intelectualizat la Filimon ca și la Stendhal, dar fără orizontul intelectual al „napoleonidului". Eșafodul său e un fund de ocnă părăsită. Nici o femeie nu plînge însă la căpătîiul său. Nimeni nu-l compătimește. Cu Iancu Urmatecu, prin metoda realistă evoluată, grație căreia complexitatea personajului îl face simpatic, ultima ediție a ciocoiului nou a pus capăt seriei istorice, strălucit inaugurată de Filimon.

Șerban Cioculescu

La moartea lui Constantin Balmuș

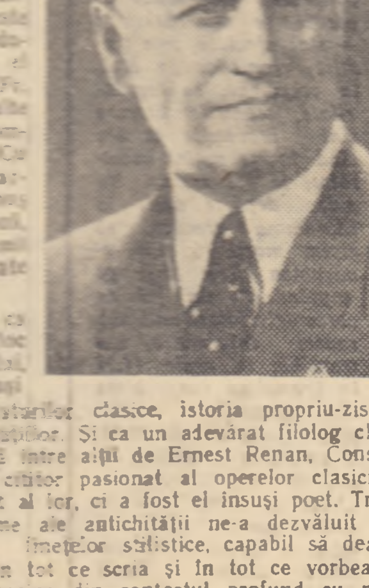

A închis ochii pentru totdeauna academicianul, profesorul Constantin Balmuș. Privirea lui luminoasă, mereu surîzătoare, nu ne va mai întîmpina plină de optimism și de jovialitate, plină de căldură, de bunătate și de prietenie.

Cu Constantin Balmuș a murit ultimul filolog clasic al generației mele. Adept al concepției potrivit căreia misiunea filologiei clasice este înțelegerea deplină a tuturor produselor spirituale ale lumii antice, el se plasase pe drumul deschis de Fr. August Wolf și continuat de alte figuri ilustre, ca acelea ale lui Mommsen și Ulrich v. Wilamowitz. Cu orizontul lărgit de interpretarea marxistă a istoriei, Constantin Balmuș a reușit să-și fixeze o gîndire nouă, oglindită în lucrările sale din ultimii ani și mai ales în cursurile predate la universitate.

Considerînd studiul textelor nu ca un scop în sine, ci ca un mijloc de investigație a tainelor trecutului, profesorul Balmuș stăpînea în aceeași măsură lingvistica și istoria literaturilor clasice, istoria propriu-zisă și mitologia, istoria artelor și a instituțiilor. Și ca un adevărat filolog clasic, pe linia unei vechi tradiții, ilustrată între alții de Ernest Renan, Constantin Balmuș nu a fost numai un cititor pasionat al operelor clasicității greco-latine și un ingenios interpret al lor, ci a fost el insuși poet. Transpunerea în romînește a unor poeme ale antichității ne-a dezvăluit arta unui învățat subtil cunoscător al fineților stilistice, capabil să dea un colorit clasic expresiei romînești. In tot ce scria și în tot ce vorbea, se vădea însușirea stilului elegant deprins din contactul profund cu marii mînuitori ai limbii latine și ai celei grecești.

Filologia l-a călăuzit pe Constantin Balmuș în cercetările istorice. Astfel, analiza textelor l-a întărit în convingerea că proverbiala „seninătate" a grecilor a fost un mit creat și întreținut de cîteva mari figuri ale veacului al XVIII-lea, de la Winckelmann la Schiller și Goethe. „In operele scriitorilor greci — poeți, istorici, filozofi — se oglindesc de fapt mizeria unei mari majorități a poporului și luptele crîncene politice și sociale în care poporul își spune cu îndîrjire cuvîntul" („Fost-au grecii senini?"). O tot atît de migăloasă cercetare a textelor l-a pus în situația de a stabili adevărul în privința vieții sociale a geto-dacilor. Spre deosebire de V. Pîrvan, care îi înfățișa pe geto-daci ca pe un popor „unit", „supus" și „perfect solidar", mulțumită evlaviei lor religioase, Constantin Balmuș arată că geto-dacii, departe de a practica o „cumințenie politică", au fost frămîntați de mișcări sociale, de înverșunate lupte de clasă. La fel, în recenta lucrare consacrată lui Tucidide, prin cercetarea textelor, el ajunge să prindă adevăratele linii ale acestei mari figuri a istoriografiei grecești, „primul istoric al antichității care vede societatea greacă în dezvoltare, în continuă mișcare".

O mare parte a activității lui Constantin Balmuș a fost consacrată studiului stilului la vechii scriitori. Incepînd cu „Tehnica povestirii la Plutarchos", teză de doctorat susținută în 1925, și continuînd cu „Studiul stilului sfîntului Augustin", publicat de Asociația Guillaume Budé de la Paris, în 1930, el a ajuns să adîncească problemele analizînd lucrările despre stil ale specialiștilor vremii. Astfel, profesorul Balmuș ne-a dat în 1935 „Tratatul despre sublim" al unui autor grec necunoscut, tratat devenit celebru mai ales grație traducerii lui Boileau (1674) și considerat de clasiciștii din toate vremurile ca „cea mai frumoasă carte de critică literară rămasă de la cei vechi" (datînd de pe la mijlocul secolului I al erei noastre); după aceea, în 1943, „Tratatul despre stil" al lui Demetrios, lucrare de estetică literară compusă la sfîrșitul secolului I al erei noastre.

In toate lucrările privitoare la stilul scriitorilor, Constantin Balmuș a știut să îmbine în chip armonios adîncile sale cunoștințe lingvistice cu un rafinat gust literar, iar cînd a fost vorba de traduceri, a făcut operă de reală creație artistică. Spre a reda și mai bine gîndul autorului, el a tradus și versurile care ilustrează unele păreri critice, iar traducerea e făcută în cea mai aleasă formă.

Astfel, în „Tratatul despre sublim" figurează următorul fragment dintr-o odă a poetei Sappho:

Mi se pare-ntocmai la fel cu zeii
Omul care chiar dinainte-ți șade
Și de-aproape dulcile șoapte-ți soarbe
Capul plecîndu-l,

Și surîsul fermecător ți-admiră.
Tare-atunci în piept inima mă doare.
De cum te zăresc mi se moaie glasul,
Și mi se stinge.

Dar în gură frîntă-mi rămîne limba,
Foc cumplit sub piele mi se strecoară.
Să mai văd cu ochii nu pot și tare-mi
Vîjîie-auzul.

De sudoare-s plină și mă cuprinde-un
Tremur; și mai galbenă sînt la chipu-mi
De cum este firul uscat de iarbă:
Parc-aș fi moartă...

Criticul necunoscut citează aceste strofe ca să arate înaltele calități ale stilului poetei din Lesbos, și tălmăcirea lui Balmuș redă focul pasiunii, toată gama de suferințe ce țin de furia iubirii, cu o frumusețe și o vigoare egale cu ale originalului lăudat.

Numai cu contribuțiile sale privitoare la teoria literară și la studiul stilului, și Constantin Balmuș putea să-și asigure un loc în istoria literaturii noastre, dar în această istorie numele lui strălucește mai ales prin farmecul traducerilor din scriitorii greci. Anunțase mai de mult publicarea integrală a unei tălmăciri în proză a „Iliadei", din care ne oferise, ca mostră, cîntul al VI-lea, și tipărise, de curînd, în a doua ediție traducerea acelei perle a literaturii universale care e „Dafnis și Cloe" de Longos. Tot farmecul originalului, bogăția de imagini, muzicalitatea formei, apar în versiunea romînească a acestui încîntător „roman".

Viața lui Constantin Balmuș s-a stins atunci cînd mai așteptam de la el lucrări de mari proporții. Inzestrat cu o extraordinară putere de muncă și cu o dîrză voință de a împărtăși tuturor marile satisfacții ale omului de știință, ne făgăduia publicarea bogatului rod al îndelungatei sale experiențe. Deși suferind și oprit de medici să facă vreun efort, el a găsit totuși răgazul să desăvîrșească pentru tipar „Poetica" lui Aristotel și „Viețile și doctrinele filozofilor vestiți" de Diogene Laerțiu. Le vom avea în curînd pe masa noastră de lucru și vom avea sentimentul că Balmuș nu ne-a părăsit. Il vom simți mereu în preajma noastră, agitat în lupta pentru construirea unei orînduiri mai bune, pasionat în munca de cercetare a adevărului, dornic să răspîndească în cercuri tot mai largi cuceririle științei.

J. Byck

DIN EXPOZIȚIA ANUALĂ DE GRAFICĂ

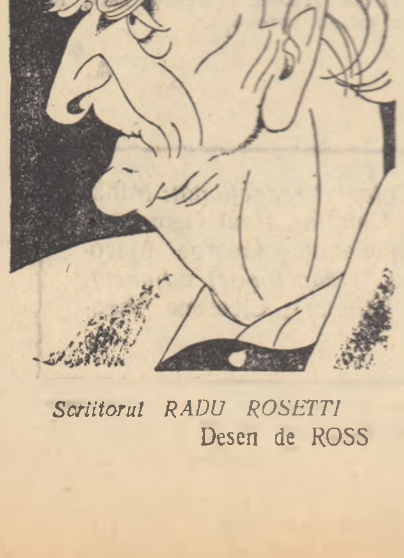

Scriitorul RADU ROSETTI
Desen de ROSS

ENERGICUL GLAS AL LUI JOHN STEINBECK

Nici unul din cei „patru mari" ai literaturii americane contemporane — nici William Faulkner, nici Ernest Hemingway, nici Erskine Caldwell și nici John Steinbeck — nu și-au pus vreodată strălucitul lor talent în slujba forțelor întunericului, nu au încercat vreodată să submineze prin operele lor viața, libertatea sau drepturile omului. Ci, dimpotrivă, pe măsură ce lupta marilor monopoluri împotriva celor mai vitale interese ale americanului de rînd, era ridicată cu din ce în ce mai mult cinism la rangul de politică de stat, glasul lor protestatar a devenit mai puternic, mai amplu, mai convingător.

Cel mai energic și cel mai des auzit este, de la o vreme, glasul lui John Steinbeck. Spre deosebire de ceilalți trei eminenți confrați ai săi, care nu coboară decît la anumite intervale în arena publică, autorul răscolitorului roman „The Grapes of Wrath" („Fructele mîniei"), participă, în momentul de față, în mod intens, la toate campaniile de extirpare a virusului maccarthyst din orice ungher al vieții politice a Statelor Unite, în care a izbutit să se cuibărească.

Nu mai departe decît în ultimele cîteva săptămîni, numele său a fost astfel de trei ori prezent pe agitatul ecran al actualității.

Prima dată, cu ocazia recentului proces pentru „lipsă de respect față de Congres", intentat lui Arthur Miller. În ajunul căruia, John Steinbeck a publicat, în numărul pe mai 1957 al revistei „Esquire", un vibrant articol, subliniind că acest proces prin care guvernul american a sancționat pe cel mai valoros dramaturg de astăzi al Statelor Unite, fiindcă a refuzat să comită un act imoral — acela de a-și denunța prietenii — constituie „o limpede și imediată primejdie nu numai pentru Arthur Miller, ci pentru întregul nostru mod de viață american. În realitate, acesta este nu numai procesul lui Miller, ci și al Congresului".

Întrebîndu-se, în continuare, ce-ar face dac-ar ajunge și el vreodată în situația de astăzi a lui Miller, Steinbeck răspunde: „Nu știu ce-aș face, dar — pentru binele meu și al copiilor mei — aș dori să fiu destul de curajos ca să am tăria de a-mi apăra cinstea personală astfel cum și-a apărat-o el".

Și apoi Steinbeck ne amintește de tatăl său, acel „mare om" de la care a învățat următoarele „sfinte principii" pe care nu a încetat o clipă a le respecta: „Cinstește-ți familia, fii credincios prietenilor, respectă legea, iubește-ți țara și revoltă-te, fără nici o șovăire, împotriva oricărei tiranii, fie că vine din partea unui brutal coleg de școală, a unui dictator străin, sau a unui demagog local".

„Și dacă asta-l trădare, domnilor, — încheie Steinbeck — atunci practicați-o pe o scară cît mai întinsă".

La scurt timp după această categorică luare de poziție, Steinbeck a publicat în săptămînalul „Saturday Review", un alt admirabil articol, intitulat „A Game of Hospitability" („Jocul de-a ospitalitatea"). Pentru a

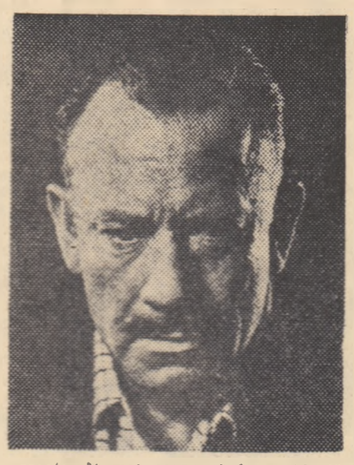

scoate cît mai pregnant în evidență întreaga absurditate a nenumăratelor pretexte sub care Departamentul de Stat împiedică accesul în Statele Unite al celor mai proeminente personalități politice și culturale din alte țări, el prezintă aci o listă a marilor figuri din trecut care — fiindcă ar fi fost cîndva, pe drept sau pe nedrept, învinuite de acțiuni pe care inchizitorii americani ai zilelor noastre le consideră drept „criminale", n-ar putea obține niciodată viza de intrare în „țara libertății": de la tata Adam — acuzat de „comportare imorală" pînă la Alexandre Dumas — vinovat că ar fi lăsat să pătrundă în vinele sale cîteva picături de „sînge negru".

Dar, adaugă Steinbeck, probabil că personajul care ar avea cele mai înfime șanse de a obține viza de intrare în Statele Unite ar fi Isus Cristos. Și acuzația care i s-ar aduce ar fi, fără îndoială, aceea de „incitare la revoltă", avînd cu siguranță drept cea mai logică consecință „dezordinea publică, tulburarea liniștii și smulgerea criminalului din celulă de către mulțimea furioasă", în timp ce șeriful ar avea, bineînțeles, ca de obicei, toată grija ca aceeași mulțime să nu aducă „nici o stricăciune clădirii și mobilierului închisorii".

Această asiduă activitate publicistică nu-l împiedică totuși cît de puțin pe John Steinbeck să-și continue din plin și îndeletnicirile sale literare. Dovadă: „The Short Reign of Pippin IV" („Scurta domnie a lui Pepin IV"), noul său roman ieșit de sub teascurile editurii „Viking" din New York între cele două articole mai sus menționate.

Personajul central al acestei cărți, pe care autorul o prezintă de la început drept „o invenție" („a fabrication") este Pepin Arnulf Héristal, un pașnic mic burghez francez. El duce o banală și obscură existență în Paris, alături de respectabila sa soție Marie, de neastîmpărata sa fiică, Clotilde, (care de la vîrsta de 15 ani a devenit o mare celebritate mondială, datorită romanului ei gen Françoise Sagan, intitulat „Adieu, Ma Vie") și de unchiul său, Charles Martel, proprietarul unei galerii de artă, specializat în rafinata artă a escrocării turiștilor. Singura lui distracție este nevinovata scrutare a cerului, noaptea, cu telescopul. Pînă în clipa în care, „în anul 19...", o nouă coaliție guvernamentală, formată din „radicali conservatori, conservatori radicali, centriști de dreapta, centriști de stînga și atei creștini", ajungînd la concluzia că numai o restaurare a monarhiei mai poate salva țara de la dezastru, hotărăște că cel mai indicat pentru a se urca pe tronul Franței nu este decît acest legitim descendent al lui Carol cel Mare.

La început, Pepin refuză cu îndîrjire să devină rege. Dar, pînă în cele din urmă, stăruitoarele apeluri la profundele sale sentimente patriotice sînt încununate de succes. După încoronarea de la Reims, noul monarh își ia astfel reședința la Versailles, înconjurat de o suită compusă din două sute de verești indivizi, care vorbesc ca pe vremea lui Corneille și încep să fure găinile țăranilor din împrejurimi, gîngăvind apoi toată ziua ca cei mai autentici nobili.

Celebra casă Schiaparelli anunță, fără întîrziere, lansarea unui nou parfum, intitulat „Rêve Royale". La „Folies Bergères" se ține un concurs pentru alegerea metresei noului rege. (Este foarte adevărat că bietul Pepin nu vrea nici o metresă, dar tradiția e tradiție!) Și așa mai departe...

Totul decurge spre deplina satisfacție a celor care l-au adus pe Pepin la putere, atîta timp cît acesta nu iese din cuvîntul „consilierilor săi: unchiul Charles; sora Hyacinthe, o veche prietenă a soției sale, care după o glorioasă carieră de balerină s-a retras, la bătrînețe, într-o cucernică mănăstire; și junele american Tod Johnson, fiul „regelui ouălor" și marele admirator al Clotildei. Din clipa în care Pepin anunță că intenționează să treacă la înfăptuirea unui vast program de reforme sociale, soarta sa este pe deplin pecetluită și, fulgerător, va redeveni un simplu particular.

O simplă farsă fără nici o semnificație profundă — cum s-au grăbit s-o califice unii recenzenți americani superficiali sau de rea credință? Sau, în realitate, numai o mușcătoare satiră a lui Quai d'Orsay, dar în același timp, întocmai ca și toate celelalte manifestări din ultimul timp ale lui Steinbeck — o virulentă critică a Washingtonului?

Alf Adania

Noutăți literare din R.P. Chineză

„Istoria lăutei"

„Este aceasta o operă realistă, care își are izvorul dătător de viață în creația folclorică populară și îi păstrează spiritul?" „Sau nu este decît prelucrarea deformantă a unei vechi legende în spiritul ideologiei feudale, care nu face decît să înfrumusețeze nerealist orînduirea medievală?"

Între aceste două ipoteze, polar opuse, sînt formulate în cadrul unei largi discuții ce se desfășoară acum în R.P. Chineză și numeroase alte opinii și aprecieri pozitive sau negative asupra „Istoriei lăutei" — piesă clasică chineză din secolul XIV. Interesul mare față de această operă a artei teatrale chineze se explică prin faptul că — de peste 500 de ani de cînd a fost prelucrată de Gao Tze-cen — ea nu a ieșit de pe scena teatrelor și, în plus, pentru că pînă la ea străvechea cultură chineză nu cunoaște — după cum ne informează criticul Țziu Min — un personaj atît de complex și urmărit cu atîta subtilitate psihologică în evoluția lui șovăielnică și contradictorie.

De multă vreme, istoricii și criticii literari nu pot ajunge la un punct de vedere comun asupra acestei opere. Acum cîtva timp, Uniunea dramaturgilor din China a organizat, în scopul clarificării problemelor pe care le ridică „Istoria lăutei", o dezbatere la Pekin, la care au participat cercuri largi din rîndurile oamenilor de literatură și artă, ale istoricilor, filozofilor etc.

În scopul stimulării în continuare a dezbaterilor și ușurării desfășurării lor în spiritul lozincii „să înflorească toate florile, să se ciocnească diferitele curente de gîndire", redacția revistei „Țziuibeni" („Piese") a fost însărcinată să pună la punct stenograma rapoartelor și intervențiilor făcute în cursul discuției și să le publice într-un număr special pentru a oglindi absolut toate punctele de vedere exprimate. Recent, acest volum a ieșit de sub teascurile tipografice.

C. S.

„TITUS ANDRONICUS" REÎNVIAT

Tragedia „Titus Andronicus", socotită multă vreme printre piesele lui Shakespeare care nu mai pot înfrunta lumina rampei, cunoaște un succes extraordinar în spectacolul regizat de Peter Brook, cu Laurence Olivier și Vivien Leigh în rolurile principale.

Fotografia reprezintă o scenă din spectacolul dat recent de Laurence Olivier la Paris, într-un turneu triumfal.

Salut lui Saint-Exupéry

În Terre des hommes, scriitorul aviator, Icarul modern intrat într-o timpurie legendă — prăbușit, printr-o răsturnare a sensului gravitației, în cosmos — poetul pierdut printre constelații, campionul acțiunii bărbătești, de grup, al faptelor eroice, inamicul confortului burghez, al individualismului neputincios, scria, gîndindu-se la o formă de civilizație croită pe măsura unui ideal larg și nobil uman: „Adevărata temniță există acolo unde omul mînuiește cazmaua fără nici un țel, unde loviturile de cazma pe care le dă nu-l leagă de comunitatea semenilor săi".

Sub semnul acesta, în care descifrăm o îndepărtare de pozițiile individualiste caracteristice literaturii occidentale, o filozofie și o morală a vieții — recrudescență puternică a patosului romantic — și-a scris Antoine de Saint-Exupéry primele patru cărți, cele mai autentice și care au făcut din el unul dintre cei mai interesanți scriitori ai vremurilor noastre: „Courrier-Sud", „Vol de nuit", „Terre des hommes", „Pilote de guerre". Nimic aici din viziunea nietzscheeană a lumii, din teoria supraomului, din cavalerismul aristocratic al aventurii grandilocvente. Saint-Exupéry se situează într-un punct de vedere umanist, cultivînd, în spiritul veacului al XX-lea, tradițiile generoase ale Renașterii, ideea unui univers luminos, a unei societăți întemeiată pe respectul omului („Respect à l'homme!" scrie el deseori — deviză tragică în care răzbate oroarea pricinuită de urgiile fascismului), pe sentimentul libertății, al **responsabilității colective**, temă esențial democratică, în care elementele, solidare, „participă" în chipuri deosebite la armonia întregului, pe iubire, sacrificiu și muncă onestă, constructivă. Într-un fel sau altul — contrar teoriei elitelor, atît de mult agitată în Apus, — orice om ascunde în el un erou. Eliberate de opresiuni sociale, ori declanșate de revolte interioare, energiile umane nu cunosc în calea lor stavile. Dovadă, spune, undeva Exupéry, contabilul din Barcelona, sergent-erou pe frontul Madridului, în cursul războiului civil spaniol.

După „Lettre à un otage", după „Citadela", operă pe care Exupéry o voia capitală, un stufos tratat de morală de peste 500 de pagini scrise într-un ton biblic, oarecum greoi, carte neisprăvită, destul de confuză, și — în linii generale — străină spiritului exupéryan, și **Le petit prince**, fermecătoarea poveste, adevărată capodoperă de stil și finețe, iată sosindu-ne, întîrziat, încă un mesaj — ultimul — poate cel mai impresionant prin revelațiile lui postume.

Apărut anul trecut la N.R.F., **Un sens à la vie**, o culegere de texte inedite, dezvăluie aspecte noi ale operei lui Exupéry. Astfel, ne este dat să-l cunoaștem ca nuvelist, reporter și prefațator, genuri neîntîlnite în scrierile celelalte. Volumul cuprinde lucrarea de debut **L'évasion de Jacques Bernis**, nuvelă publicată sub numele **Aviatorul** și din care nu s-au păstrat decît fragmente; o serie de reportaje intitulate **Moscova** (de remarcat reportajul „Sfîrșitul tragic al avionului Maxim Gorki", cea mai mare aeronavă din lume, pe atunci, mîndria tehnicii sovietice, prăbușită în urma unui accident nefericit — în timp ce se pregătea să aterizeze, un avion de vînătoare s-a ciocnit de ea; înduioșătoare apoi, nespus de înduioșătoare convorbirea cu domnișoara Xavier, o bătrînă franțuzoaică de șaptezeci și ceva de ani, guvernantă, rămasă după revoluție în Uniunea Sovietică, unde își găsise o a doua patrie, parada de 1 Mai, însă, este privită cu ochiul unui scriitor burghez, neînțelegător al fenomenului sovietic). Reportajele amintite se încadrează în seria povestirilor de călătorie, publicate în 1935 în „Paris-Soir" și „L'Intransigeant", în urma unui turneu de conferințe întreprins în jurul Mediteranei, în tovărășia aviatorilor Jean-Marie Conty și André Prévot. Zguduitoare prin mărturiile lor directe sînt reportajele **Spania însîngerată, Madrid**, scrise ca trimis special al unor ziare, pe frontul spaniol. În „Pace sau război", apărut după München, în octombrie 1938, Exupéry prevede dezastrul care avea să se abată asupra Europei. Urmează „Pilotul și forțele naturale", relatarea unui zbor de recunoaștere deasupra Patagoniei, pe urmele lui Guillaumet și Mermoz, așii aviației franceze (episod care va fi înserat, într-o formă modificată, în **Terre des hommes** cînd, singur pe bord, Exupéry are de înfruntat un ciclon fantastic. Admirabilă epopee a voinței de a supraviețui, a puterii de rezistență care zace în om! În continuare, citim **Scrisoare francezilor**, chemare la unire, adresată din tabăra rezistenței franceze, **Scrisoare generalului X** și **O pledoarie pentru pace** altă dovadă a nobilului umanism al lui Saint-Exupéry. Volumul se încheie cu trei prefețe scrise la cărțile **Grandeur et servitude de l'aviation** de Maurice Boudet, **Le vent se lève** de Anne Morrow Lindbergh și la un număr din revista **Document**, închinat piloților eseiori.

Surprinzătoare însă pentru acest vajnic zburător, pentru acest mare neliniștit, cavaler al văzduhurilor — și aici **Un sens à la vie** aduce o notă senzațională, încheginduse într-un simbol adînc — este confesiunea făcută generalului X în scrisoarea trimisă din La Marsa, localitate situată lîngă Tunis, în iulie 1943: „Constat cu melancolie, — spune la urmă Exupéry — că astăzi, la patruzeci și trei de ani, după vreo șase mii și cinci sute de ore de zbor sub toate cerurile lumii, nu mai pot găsi nici o plăcere în jocul acesta. În octombrie 1940, întorcîndu-mă din Africa de Nord.., am descoperit căruța și calul. Și, odată cu ea, iarba drumurilor. Oile și măslinii. De astă dată măslinii aveau altă menire decît aceea de a bate măsura îndărătul geamurilor, cu trei sute de kilometri pe oră. Ei se arătau în adevăratul lor ritm, **qui est de lentement fabriquer des olives...**"

Dar Saint-Exupéry n-a mai apucat să cunoască pacea terestră. S-a risipit, ca un fum, în eter.

Constantin Țoiu

Oaspeți de peste hotare

NIRMALA PATVARDHAN, scriitoare (India)

PROF. ACHARYA KRIPALANI, istoric; președ. Partidului Socialist (India)

Desene de ROSS

O nouă uniune de creație

În scopul unei mai bune organizări a activității creatoare a lucrătorilor din cinematografia sovietică, pentru ridicarea continuă a nivelului artistic și ideologic al producției cinematografice, s-a luat hotărîrea de a se înființa o nouă uniune de creație: Uniunea lucrătorilor din cinematografie din U.R.S.S.

De curînd, a fost alcătuit biroul organizatoric al Uniunii, compus din peste 40 de membri.

Din toată lumea

Teatrale

În Italia a apărut cel de-al treilea volum al „Marii enciclopedii teatrale", cuprinzînd articole despre cinematografie, istoria costumelor, circ etc. De asemenea se află în acest volum studii monografice despre creația lui Charlie Chaplin, Gordon Craig, Șaliapin. Ample studii sînt consacrate teatrului chinez și cehoslovac.

★

Teatrul de dramă din Belgrad și-a încheiat cea de a zecea stagiune. În stagiunea viitoare, teatrul va avea și o filială. În cinstea aniversării a 40 de ani de la Marea Revoluție din Octombrie, el va reprezenta „Tragedia optimistă" de Vsevolod Vișnevski. De asemenea, în noua stagiune vor fi puse în scenă comedia satirică „Ploșnița" de Vl. Maiakovski, „Intermedii" de Cervantes și o dramatizare după cartea „12 scaune" de Ilf și Petrov.

Aristofan cenzurat

„Adunarea femeilor", comedia lui Aristofan, a fost aleasă pentru inaugurarea teatrului antic din Benevent, restaurat după o abandonare de 16 secole. Aceeași piesă urma să fie reprezentată și la teatrul d'Ostie. Oficialitatea și anumiți „puriști" n-au fost însă de acord și au pornit o campanie și o cabală împotriva marelui clasic, silindu-i pe organizatori să renunțe. Presa din Roma a pus în discuție cazul și membrii comisiei de cenzură italiană au cerut să asiste la un spectacol închis... spre a-și da avizul. Opinia publică așteaptă verdictul acestor cerberi. Subiect unei noi satire pentru Aristofan, dacă ilustrul dramaturg ar trăi.

Gh. Dinu

Ce oameni cumsecade!

Istoriografia americană îi va rămîne, desigur, pe veci recunoscătoare Margaretei Truman, mult adorata fiică a fostului președinte Harry, pentru următoarele extrem de prețioase amănunte, atît asupra prea distinsei sale persoane, cît și a prea iluștrilor ei părinți, oferite în recent apărutul său volum de amintiri din Casa Albă, intitulat „Souvenir" (Editura McGraw-Hill, New-York):

Pentru a contracara nefastul efect al moleșitoarelor covoare persiene, al amețitoarelor buchete de trandafiri și al aerodinamicelor limuzine — în tot cursul șederii lor la Casa Albă, modesta doamnă Bess Truman a obligat-o pe buna Margaret să-și spele cu proprile-i mîini, propriile-i rufe, ca și propriu-i păr.

Întîrziind odată prea mult la o serată de la West Point, buna Margaret a pierdut ultimul tren, neizbutind să ajungă la Washington decît abia în zori, cu un tren de marfă. Ce scandal i-a făcut, la sosire, duiosul președinte care o așteptă, sărmanul, de atîtea ore pe peron!

Iar într-o furtunoasă noapte, cînd Casa Albă a fost inundată de torentele care năvăleau prin ferestre, bravul președinte a refuzat cu îndîrjire să facă apel la orice ajutor din afară, insistînd să șteargă parchetul cu prosoapele de baie, numai el, cu modesta sa soție Bess și cu buna sa fiică Margaret.

Ce oameni cumsecade! Și noi, răii, care pînă acum asociam imaculatul lor nume numai de belicoasa „doctrină Truman"! Despre care, în treacăt fie zis, buna Margaret nu scoate nici o vorbulița.

A.

NOTE ȘI COMENTARII

Precizări

La observațiile unui „cititor" publicate în aceeași rubrică în numărul din 18 iulie al „Gazetei literare", Biblioteca Academiei R.P.R. aduce următoarele precizări:

1. Închiderea sălilor de lectură ale Bibliotecii pe intervalul 10 iulie — 25 august a fost o măsură necesară, impusă de faptul că în ultimii 20 de ani nu s-a făcut o revizuire radicală a instalațiilor de apă, iluminat și încălzit ale clădirii, ceea ce pune în gravă primejdie securitatea colecțiilor.

2. Cititorii Bibliotecii Academiei R.P.R. nu sînt lipsiți de posibilitatea consultării în intervalul de mai sus. Rețeaua de biblioteci științifice de specialitate a Bibliotecii Academiei nou formată din 26 biblioteci, care funcționează în cadrul institutelor de cercetări ale Academiei, oferă posibilități de informare, asupra cărora s-a atras atenția cititorilor. În ajunul închiderii, printr-un anunț afișat și acum la intrarea Bibliotecii. De altfel celelalte biblioteci din Capitală sînt deschise în această perioadă și cititorii pot găsi și în altă parte decît la Academie documentația necesară.

3. Servitul cărților în sălile de lectură ale Bibliotecii nu durează, în general, mai mult decît în alte biblioteci mari din lume. La condițiunile de spațiu, transport interior și volum al publicațiilor în continuă modificare trebuie adăugat faptul că o bibliotecă frecventată în 1937 de 40 cititori zilnic trebuie să servească în 1957, în același spațiu, 800 de cititori zilnic. Ținînd seama de cifrele de mai sus sînt explicabile și aglomerația la garderobă în anumite ore și timpul necesar pentru servitul unei cărți.

4. Consultarea colecțiilor Bibliotecii este îngreuiată uneori și de lipsa de spirit colectiv în muncă al cititorilor. La indiscreția remarcată și de autorul notei amintite se adaugă obiceiul unor cititori de a împrumuta și reține publicații peste termenul reglementar ceea ce împiedică altor cititori accesul la publicațiile respective.

Sînt și cazuri cînd asemenea împrumuturi, pe termen lung, sînt justificate prin rațiuni de ordin. Un „cititor" nu poate însă întotdeauna aprecia dacă lectura sa personală este mai importantă decît lucrarea științifică a colectivului care reține o carte dorită și de el. Conducerea Bibliotecii examinează cu severitate cererile de împrumuturi, dîndu-le numai în funcție de importanța temei de cercetare la a cărei documentare va servi lucrarea. Este evident că se va împrumuta cu mai multă ușurință și pentru mai mult timp o lucrare Institutului de Lingvistică, pentru întocmirea „Dicționarului limbii române", sau Institutului de Mecanică Aplicată, pentru pregătirea unui proiect important, decît unor cititori care solicită lucrarea pentru informare personală. Și aci interesul colectiv primează.

Biblioteca a primit și primește cu plăcere sugestiile competente ale unor cititori, privitoare la funcționarea sălilor de lectură și la alte probleme organizatorice. În cadrul lucrărilor actuale aceste sugestii vor fi folosite pentru îmbunătățirea condițiilor de studiu în Bibliotecă.

De-aș fi grămătic...

aș scrie o notă la „Tînărul scriitor", intitulată bunăoară „De-aș fi

poet..." și aș descoperi în cele cîteva poezii citite în ultimul timp, imagini improprii și echivoce: „Cîmpu-i plin de rouă ca de stele" (nu mă întrebați de ce imaginea e improprie și echivocă, deoarece nu sînt, totuși, grămătic), cîte o ipostază sintactică (!) contorsionată: „Cît vă-ndrăgesc / Unde-ați fi pe-ntinsul țării mele" (nu mă-ntrebați nici de ce ipostaza e contorsionată, că nu vă pot răspunde decît în ipostaza grămăticului; îmi puteți însă reproșa că n-am condamnat forma „unde-ați fi", corect fînd, după mine, „oriunde-ați fi"); aș suspecta logica imaginii: „Țară bună cum e un amiez (variantă depășită! — G. P.) / Vara pe cîmpiile natale". (amiez ca amiez, dar logica este, cum vedeți, sub orice... logică); aș găsi apoi o greșeală de tipar, de corectură sau ceva asemănător, și aș declara că poetul uită ortografia: „Tu ne atinsă ai rămas de vreme" sau „Respiră fineț-e-n ștubee" (corect: știubee! — G. P.) etc. De-aș fi grămătic, aș încerca și această modalitate critică, originală și dificilă, căci, vezi bine, nu-i ușor să înalți poezia la nivelul propozițiilor care se dau ca exemple pentru diverse reguli gramaticale. De-aș fi grămătic aș descoperi poezia nu în: „Apele curg clar izvorînd în fîntîne" (corect: fîntîni), ci în: „Ana are ac", propoziție fără nici un cusur. Dar m-am înșelat. De-aș fi grămătic, n-aș scrie, în nici un caz, o notă intitulată chiar așa: „De-aș fi poet...", cum face Gh. Poalelungi.

ALADIN

„Mențiuni critice"

Perpessicius continuă, în nr. 6 al revistei „Tînărul scriitor" noua serie a „Mențiunilor critice" inaugurată cu două luni în urmă. După „Liniștea iernii" de Remus Luca, în nr. de față sînt discutate volumele altor doi reprezentanți ai generației tinere scriitoricești: Victor Tulbure și Aurel Rău. Producțiunile lor formează obiectul unei analize judicioase, cu numeroase și folositoare implicații. Trebuie salutat interesul și atenția criticului Perpessicius pentru lucrările tinerilor prozatori și poeți. Sperăm ca exemplul să fie urmat și de alți reprezentanți ai generației vîrstnice de critici literari.

V. R.

Soarta gigantului

În Parcul Libertății, într-un colț unde nu ajung decît pașii perechilor în căutarea singurătății, se află una din cele mai valoroase opere ale sculpturii românești: Gigantul lui Paciurea. Deosebita forță expresivă a acestei lucrări, grandoarea inspirației, apropie michelangiolescă, fac din Gigant una din cele mai de seamă sculpturi monumentale create vreodată la noi în țară. Din păcate, expusă intemperiilor și sculptată într-o piatră moale, ea se degradează treptat. Poate că Uniunea Artiștilor Plastici, căreia îi atragem atenția că monumentul sculptorului se părăginește, ar putea să salveze statuia lui Paciurea, lăsînd în locu-i o copie și adăpostind originalul într-unul din muzeele noastre. Iar Zeul războiului, o altă sculptură celebră a marelui nostru artist care,

dacă ne aducem bine aminte, era expus înainte vreme la muzeul Tonma Stelian, nu poate fi văzut de iubitorii artei lui Paciurea decît în cimitirul Bellu militar, pe mormîntul unui general, Ludovic Mircescu. Poate că acum, cînd s-au făcut primii pași pentru valorificarea moștenirii artistice a sculptorului, s-ar putea rezolva și situația acestei opere vitregită într-un colț funebru în care, orice s-ar spune, valoarea ei nu e sporită în nici un fel.

D. G.

Pe paralela 45°

Ideea tînărului reporter Pop Simion de a străbate traseul paralelei 45° prin țara noastră este excelentă. Diversitatea geografică, etnografică, socială, economică pe care o realizează acest itinerar, oferă unui reporter sensibil și pătrunzător „materie primă" inepuizabilă. Pop Simion a știut să o prelucreze și reportajele sale publicate în „Tînărul scriitor" începînd cu nr. 3 din acest an stau mărturie. În nr. 6 al revistei el publică etapele: Iezer — Curtea de Argeș. Adevăr, poezie, înțelegere a naturii, puțină istorie și în sfîrșit puțină naivitate care nu strică, pentru că amuză (reporterul trebuie să afle de la altcineva că un copac doborît nu e „mort" definitiv, ci se transformă în mese, bănci, viori etc.).

A rămas mai mult de jumătate de drum. Înainte și succes!

N.

Tratament preferențial

Ascultătorii emisiunilor radiofonice au avut prilejul să constate că în programele noastre de radio orele cele mai bune — adică cele de seară, cînd cele mai multe aparate se află deschise — sînt afectate, prin tradiție, cronicilor de artă, în vreme ce, cu regularitate, cronicile literare sînt prevăzute la ore cînd foarte puțini ascultători le pot urmări. Nu mai departe decît în săptămîna trecută, să zicem marți 16 iulie, emisiunea „Trei cărți pe săptămînă", un fel de „breviar", foarte util sub raport informativ, s-a transmis la orele 14,25 în vreme ce convorbirea din domeniul artelor plastice s-a dat la 20,30. O emisiune care ține locul cronicii literare — „Note de lector" — în cadrul căreia, vineri 19 iulie, a vorbit G. Macovescu despre „Vasili Tiorkin" de Tvardovski, a putut fi ascultată la orele 16,45 de cei puțini care se aflau acasă, la un asemenea ceas — pe cînd cronica cinematografică transmisă în ajun, în pauza concertului, s-a bucurat fără îndoială de mult mai mulți auditori. Mai multe exemple nu sînt necesare, întrucît situația este permanent aceeași. Programarea la oră necorespunzătoare a cronicilor literare constituie un fapt regretabil deoarece, obiectiv, privează pe ascultători de plăcerea de a se documenta prin radio și asupra aparițiilor literare curente.

P. A.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25